

Natuurdoelanalyse

Buurserzand & Haaksbergerveen

Colofon

Uitgave

Provincie Overijssel

Datum

28 maart 2023

Auteur

Eenheid Natuur en Milieu

Adresgegevens

Provincie Overijssel

Luttenbergstraat 2

Postbus 10078

8000 GB Zwolle

Telefoon 038 499 88 99

Fax 038 425 48 88

provincie.overijssel.nl

postbus@overijssel.nl

Ter algemene inleiding op de Natuurdoelanalyses van de provincie Overijssel

Natuurdoelanalyses bevestigen zoals verwacht noodzaak van Ontwikkelopgave Natura 2000 en reductie van stikstofdepositie

De natuurdoelanalyses laten zien dat de natuurdoelen voor een groot deel van de Natura 2000-gebieden de komende jaren nog niet gehaald kunnen worden. Dit volgt uit stikstofberekeningen, gegevens over de natuur en veldwaarnemingen. Op basis van de Natuurdoelanalyses concluderen we het volgende.

1. Met de Ontwikkelopgave Natura 2000 moeten we onverminderd doorgaan

Met de Ontwikkelopgave Natura 2000 zijn we op koers. We voerden de afgelopen jaren al veel maatregelen in en rondom de Natura 2000-gebieden uit. De maatregelen uit de Ontwikkelopgave dragen naar verwachting bij aan het oplossen van een groot aantal knelpunten in de Natura 2000-gebieden. Doorgaan met de Ontwikkelopgave levert een onmisbare bijdrage aan het bereiken van de natuurdoelen. De programmering en uitvoering van deze maatregelen zet de provincie dan ook ongewijzigd voort. Monitoring moet uitwijzen of de effecten van de maatregelen daadwerkelijk optreden (onder meer via lopende monitoring ten aanzien van procesindicatoren, vegetatieopnames en het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer).

Ontwikkelopgave Natura 2000

Sinds 2007 werkt de provincie Overijssel samen met haar partners in en rondom de Natura 2000-gebieden aan de Natura 2000-opgave. In veel Overijsselse Natura 2000-gebieden gaat het daarbij om het aanpakken van knelpunten zoals verdroging, vermesting, verzuring, verzuiging en geïsoleerde ligging van natuurwaarden. De provincie heeft samen met partners maatregelenpakketten opgesteld om de natuur in de Natura 2000-gebieden te herstellen en waar nodig te versterken. Deze maatregelenpakketten landden in 2015 in de PAS-gebiedsanalyses en in de Natura 2000-beheerplannen. In 2015 startte de provincie Overijssel, samen met partners en omwonenden in de gebieden, gebiedsprocessen om te komen tot uitvoering van de maatregelen: de Ontwikkelopgave Natura 2000. Deze maatregelen leiden tot systeemherstel en het creëren van de juiste omgevingscondities in en rondom de Natura 2000-gebieden voor de aangewezen natuurwaarden in de gebieden. Het jaarverslag van de Ontwikkelopgave Natura 2000 geeft inzicht in de voortgang van het programma. Het jaarverslag over 2021 staat hier: [Ontwikkelopgave Natura 2000 jaarverslag \(overijssel.nl\)](#).

2. Reductie van de stikstofdepositie is nodig

De stikstofdepositie is in veel Natura 2000-gebieden zonder aanvullende maatregelen te hoog. Zoals verwacht, kunnen we de natuurdoelen voor veel Natura 2000-gebieden niet alleen met maatregelen uit de Ontwikkelopgave halen. Aanvullende maatregelen om de stikstofdepositie te verlagen zijn noodzakelijk. Dit bevestigt het belang van het opnemen van maatregelen voor stikstofreductie in het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Stikstofreductie zal samen met de andere opgaven in het PPLG én de uitvoering van de Ontwikkelopgave leiden tot het kunnen behalen van natuurdoelen in Natura 2000-gebieden en het vergroten van de biodiversiteit. Daarmee ligt de focus in Overijssel niet alleen op stikstof, maar op de aanpak van meerdere knelpunten (zoals verdroging, versnippering en verzuring) tegelijkertijd. Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft meermaals aangegeven dat een dergelijke aanpak het meest effectief is (meest recentelijk in: [Beëindigen van veehouderijen | PBL Planbureau voor de Leefomgeving](#) (3 oktober 2022)).

Stikstofreductie opgave

De daling van de stikstofdepositie die vanaf de jaren negentig optreedt is vanaf 2010 gestagneerd. Hoge stikstofdepositie leidt tot een ernstige aantasting van de structuur en het functioneren van de natuurwaarden. Vooral de cumulatieve gevolgen van vermesting (als gevolg van langdurige overbelasting en ophoping van stikstof), al of niet in combinatie met versterkte verzuring zijn doorslaggevend voor de afname van de biodiversiteit. Intensief beheer en maatregelen uit de Ontwikkelopgave zorgen voor de benodigde condities voor de natuur maar kunnen het negatieve effect van hoge stikstofdepositie (en de ophoping van stikstof in de bodem uit het verleden) niet teniet doen. Er zijn aanvullende maatregelen nodig om de stikstofdepositie te reduceren. Dit is bekend en de provincie beziet de reductie van stikstof vanuit een brede aanpak in het landelijk gebied: het Provinciaal Programma Landelijk Gebied. Daarin zijn drie onlosmakelijk met elkaar verbonden doelen opgenomen:

1. Het realiseren van natuurherstel, een robuust watersysteem en minder emissies van broeikasgassen;
2. Het behoud en de versterking van de sociaal-economische kwaliteit van het platteland;
3. Het realiseren van een toekomstbestendig perspectief voor de landbouw.

3. In een deel van de gebieden zijn ook extra natuurherstelmaatregelen nodig

Voor zeven gebieden (De Wieden, Weerribben, Bergvennen en Brecklenkampse Veld, Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek, Dinkelland, Buurserzand & Haaksbergerveen en Witte Veen) volgt uit de analyses dat ook extra natuurherstelmaatregelen nodig zijn. Het gaat bijvoorbeeld om het verbinden van natuurgebieden om de geïsoleerde ligging van habitattypen aan te pakken of om het verbeteren van de hydrologische omstandigheden. Deze maatregelen zijn we voornemens om tot uitvoering via lopende plannen, processen of programma's, zoals het Programma Natuur en/of het PPLG. Daarnaast benoemen de Natuurdoelanalyses ook kansen voor maatregelen om te komen tot extra versterking van de natuurwaarden. Bij de uitvoering van het PPLG bekijken we of we deze kansen, in combinatie met andere opgaven, kunnen verzilveren.

Samenvatting

Het voorliggende document is de Natuurdoelanalyse (NDA) voor het Natura 2000-gebied Buurserzand & Haaksbergerveen. Voor dit gebied zijn instandhoudingsdoelstellingen vastgelegd in het aanwijzingsbesluit. Deze NDA heeft tot doel om te beoordelen of het geheel aan geplande en uitgevoerde herstelmaatregelen naar verwachting leidt tot realisatie van de condities voor het bereiken van instandhoudingsdoelstellingen voor stikstofgevoelige habitats voor dit gebied. Wanneer dit niet het geval is, wordt beoordeeld of aanvullende maatregelen nodig zijn. De provincie Overijssel is voortouwnemer voor twintig Natura 2000 gebieden. Om de NDA's tijdig op te leveren zijn keuzes gemaakt. Er is gekeken naar bestaande vastliggende informatie en waar nodig wordt gebruik gemaakt van aanvullend expert judgement. Daarnaast worden beknopte tabellen, figuren en kaarten weergegeven met verwijzingen naar brondocumenten. Er wordt alleen een richting aan aanvullende maatregelen gegeven als dat aan de orde is. Het bepalen van de maatregelen en uitwerkingen daarvan vindt plaats in andere programma's en projecten.

Analyse en eindoordeel Buurserzand & Haaksbergerveen

Het eindoordeel voor Buurserzand & Haaksbergerveen volgt uit deze Natuurdoelanalyse in vergelijking met de referentiesituatie uit het aanwijzingsbesluit. Daarin wordt de vraag beantwoord of behoud van de natuurdoelen is geborgd en het behalen van instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 3) binnen bereik blijft of komt bij de te verwachten stikstofdepositie (hoofdstuk 4), in combinatie met andere drukfactoren en gegeven de geborgde (uitgevoerde en geprogrammeerde) natuurherstelmaatregelen (hoofdstuk 5). Het antwoord op die vraag kent drie mogelijkheden:

- 'Ja' (kortweg: de doelen worden gehaald);
- 'Ja, mits' (kortweg: verslechtering wordt voorkomen maar voor doelbereik op lange termijn is meer nodig) en
- 'Nee, tenzij' (kortweg: verslechtering valt niet uit te sluiten).

		Doel		Trend		Stikstof		Verslechtering	IHD	Rest-probleem	Eindoordeel
		Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit	Overbelasting 2020	Prognose overbelasting 2030				
H2310	Stuifzandheiden met struikhei	>	=	=	?	Matig	Naderend tot matig	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie Klein oppervlak	Nee, tenzij
H2330	Zandverstuivingen	=	=	?	?	Matig tot sterk	Matig tot sterk	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof, hydrologie, Isolatie	Nee, tenzij
H3130	Zwakgebufferde vennen	=	>	=	+/=	Sterk	Matig tot sterk	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof, hydrologie, Isolatie	Nee, tenzij
H3160	Zure vennen	=	>	?	?	Matig tot sterk	Matig tot sterk	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H4010A	Vochtige heiden	>	=	+	+	Licht tot matig	Geen tot matig	Niet uitgesloten	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H4030	Droge heiden	=	=	?	?	Matig	Naderend tot matig	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H5130	Jeneverbesstruwelen	=	>	+	+	Matig	Naderend tot matig	Niet uitgesloten	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H6230	Heischrale graslanden	=	=	?	?	Matig	Matig	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie Klein oppervlak	Nee, tenzij
H6410	Blauwgraslanden	=	>	?	?	Matig	Naderend tot matig	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie Klein oppervlak	Nee, tenzij
H7110B	Actieve hoogveen	>	>	+	+	Sterk	Sterk	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie Klein oppervlak	Nee, tenzij
H7120	Herstellend hoogveen	>	>	+	+	Sterk	Sterk	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	=	=	?	?	Geen tot matig	Geen (tot matig)	Wordt niet voorkomen	Onbekend	Hydrologie Isolatie	Ja, mits
H7230	Kalkmoerassen	=	=	?	?	Matig	Geen	Niet uitgesloten	Onbekend	Hydrologie Isolatie Klein oppervlak	Nee, tenzij
H9190	Oude eikenbossen	=	=	?	?	Matig	Licht tot matig	Niet uitgesloten	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H91D0	Hoogveenbossen	>	=	=	?	Matig tot licht	Naderend tot matig	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H91E0C	Vochtige alluviale bossen	=	=	?	?	Geen tot matig	Geen	Wordt niet voorkomen	Onbekend	Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij

H1145	Grote modderkruiper	nvt	=	nvt	=	nvt	nvt			Isolatie	Ja, mits
H1166	Kamsalamander	nvt	=	nvt	=	nvt	nvt			Isolatie	Ja, mits
H1042	Gevlekte witsnuitlibel	>	>	?	?	nvt	nvt			Kleine populatie	Nee, tenzij

Legenda

Doelstelling en huidige kwaliteit
 = Behoudsdoelstelling
 > Uitbreiding- of verbeterdoelstelling

Trend in oppervlakte of kwaliteit:
 + Positieve trend
 - Negatieve trend
 = Stabiele trend
 ? Trend onbekend

Conclusie en eventueel benodigde aanvullende maatregelen

Vijftien stikstofgevoelige habitats in Buurserzand en Haaksbergerveen zijn beoordeeld met 'Nee, tenzij'. Dit betekent dat verslechtering niet uit te sluiten valt. De instandhoudingsdoelstellingen voor dit gebied op de lange termijn zijn niet in zicht of er is nog niet voldoende informatie beschikbaar om te onderbouwen dat de habitats niet verslechteren.

Herstelmaatregelen voor het Haaksbergerveen moeten op basis van het hydrologisch model nog nader worden uitgewerkt. Deze reiken naar verwachting verder dan het huidige Natura 2000 gebied, waardoor het mogelijk meer tijd kost om tot realisatie te komen. Voor behoud en herstel van het hoogveen zijn maatregelen echter zeer urgent.

Er zijn nog geen plannen om invulling te geven aan de kernopgave voor het herstellen van de randzone om het Haaksbergerveen (7.06 W). Zodra het hydrologisch model klaar is, moet worden gekeken hoe invulling kan worden gegeven aan deze kernopgave.

De eerste maatregelen om versnippering van arealen op te heffen zijn genomen. Zo zijn er binnen het Natura 2000-gebied diverse heideverbindingen gerealiseerd om de kwaliteit te verbeteren en uitwisseling van heidesoorten mogelijk te maken. Aansluitend hierop is het wenselijk om voor deze soorten (o.a. amfibieën, reptielen) ook faunavoorzieningen te realiseren. Hiermee wordt echter het grote probleem, de geïsoleerde ligging van dit N2000 gebied, nog niet opgelost. Omdat het probleem van isolatie meerdere N2000 gebieden in deze regio treft (nog steeds sterven er soorten uit), zou er goed moeten worden gekeken hoe met name de Natura 2000 gebieden Buurserzand, Haaksbergerveen, Witte Veen en AamsveenEn NNN-gebied Lankheet weer functioneel in verbinding met elkaar kunnen worden gebracht.

Daarnaast speelt ook op langere termijn de drukfactor stikstof. Aanvullende maatregelen zijn noodzakelijk om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen bereiken. Met het huidige maatregelenpakket wordt door maximale inzet van de (relevante) beschikbare overlevingsmaatregelen de negatieve effecten van de te hoge stikstofdepositie tegengegaan. Dit is echter niet voldoende om de negatieve effecten van de te hoge stikstofdepositie voldoende teniet te doen en daarmee zicht te hebben op het op de langere termijn behalen van de instandhoudingsdoelen voor het Natura 2000-gebied. Verslechtering valt niet uit te sluiten. Het is van belang om aanvullende (bron)maatregelen te nemen om de stikstofdepositie in het gebied verder omlaag te brengen.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	9
1.1 Uitgangspunten natuurdoelanalyse	9
1.2 Samenhang natuurherstelmaatregelen met het stikstofspoor	10
1.3 Opbouw natuurdoelanalyse	11
Hoofdstuk 2: Kenschets Buurserzand & Haaksbergerveen	12
Hoofdstuk 3: Instandhoudingsdoelstellingen en omgevingscondities	13
Hoofdstuk 4: Drukfactoren	17
4.1 Hydrologie, beheer en inrichting	17
4.2 Stikstofdepositie	18
Hoofdstuk 5: Overzicht herstelmaatregelen	31
5.1 Van beheerplan tot uitvoering: Ontwikkelopgave en gebiedsprocessen	31
6.1 Monitoring	35
6.2 Expertoordeel	38
Hoofdstuk 7: Conclusie	40
7.1 Synthese	40
7.2 Lange termijn en toekomstperspectief	40
7.3 Eindoordeel	41
Hoofdstuk 8: Richting nieuwe (natuurherstel)maatregelen	45
Referenties	46
Bijlage 1: Instandhoudingsdoelstellingen en omgevingscondities vanwege 'Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden'	47

Hoofdstuk 1: Inleiding

Dit document is de 'Natuurdoelanalyse Buurserzand & Haaksbergerveen' voor het gelijknamige Natura 2000-gebied.

Deze analyse is opgesteld naar aanleiding van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (PSN)¹. Hierin staat dat voor ieder Natura 2000-gebied met stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten (hierna tezamen: habitats) een natuurdoelanalyse (NDA) wordt opgesteld. Zo ook voor het Natura 2000-gebied Buurserzand & Haaksbergerveen. Een NDA heeft tot doel om voorafgaand aan de vaststelling van het PSN (*ex ante*) te beoordelen of het geheel aan geplande en reeds in uitvoering zijnde maatregelen naar verwachting leidt tot realisatie van de condities voor het bereiken van instandhoudingsdoelstellingen voor stikstofgevoelige habitats voor het betreffende Natura 2000-gebied. Wanneer dit niet het geval is, wordt beoordeeld of aanvullende maatregelen nodig zijn. Deze aanvullende maatregelen brengen we tot uitvoering via het gebiedsplan (gebiedsgerichte aanpak), (de tweede fase van) het Programma Natuur en/of via de herziening van de Natura 2000-beheerplannen. Anders dan in het beheerplan, richten de natuurdoelanalyses zich alleen op stikstofgevoelige habitats. Niet stikstofgevoelige habitats en maatregelen daarvoor komen aan bod in het beheerplan.

Volgens het PSN bevatten de natuurdoelanalyses daartoe, op basis van beschikbare gegevens en de meest recente wetenschappelijk inzichten, in ieder geval de volgende onderdelen:

- Informatie over de huidige mate van het bereiken van instandhoudingsdoelstellingen;
- De condities die nodig zijn om instandhoudingsdoelstellingen te realiseren;
- De huidige toestand van deze condities (actuele drukfactoren);
- Een overzicht van lopende en/of geplande maatregelen gericht op het verminderen van de drukfactoren en de verwachte effecten hiervan;
- Een overzicht van nog te verwachten resterende drukfactoren (na eerste maatregelpakket) en de richting van aanvullende maatregelen om dit op te lossen.

De NDA moet volgens het PSN onderstaande 'hoofdvraag' beantwoorden; het zogenoemde eindoordeel. Voor het eindoordeel geeft het PSN drie mogelijkheden:

Leiden de maatregelen tot het tegengaan van verslechtering én bereiken instandhoudingsdoelstellingen?	
Ja	De natuurdoelanalyse levert in dit geval de ecologische onderbouwing dat het vastgestelde pakket maatregelen realisatie van de instandhoudingsdoelstelling mogelijk maakt door het op orde brengen van de condities daarvoor. Deze uitkomst bevestigt het maatregelenpakket en biedt basis voor verdere uitwerking van maatregelen in gebiedsplannen.
Ja, mits	De natuurdoelanalyse levert de ecologische onderbouwing dat het vastgestelde pakket maatregelen, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, verslechtering weliswaar voorkomt, maar dat aanvullende maatregelen nodig zijn voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstelling op lange termijn. Dit leidt tot verdere verkenning van aanvullende maatregelen. Dat kunnen zowel bronmaatregelen zijn als natuurherstelmaatregelen.
Nee, tenzij	De natuurdoelanalyse levert een ecologische beoordeling van het pakket maatregelen waaruit blijkt dat met vastgestelde maatregelen verslechtering niet valt uit te sluiten. De natuurdoelanalyse maakt in dat geval duidelijk wat de knelpunten zijn.

1.1 Uitgangspunten natuurdoelanalyse

De provincie Overijssel is voortouwnemer voor twintig Natura 2000-gebieden waarvoor we een natuurdoelanalyse opstellen. De tijd om deze natuurdoelanalyses op te stellen is beperkt. Voor de inhoud van de natuurdoelanalyses maken we daarom keuzes. De belangrijkste keuzes betreffen de volgende:

- De natuurdoelanalyses baseren we op feiten die vastliggen in bestaande informatie. Nieuwe onderzoeken of data-analyses voeren we niet uit voor deze versie van de natuurdoelanalyses.
- Daar waar feiten uit informatie te kort schieten baseren we ons op *expert judgement* van ecologen in dienst van de provincie. Ook vragen wij ecologen van de desbetreffende terreinbeherende organisatie(s) de natuurdoelanalyse te beoordelen en waar nodig aan te vullen met een expertoordeel en/of informatie.
- De natuurdoelanalyses gaan alleen over stikstofgevoelige habitats (habitattypen en/of stikstofgevoelige delen van leefgebieden).
- De natuurdoelanalyses zijn beknopte rapportages met tabellen, figuren, kaarten en verwijzingen naar brondocumenten.

¹ [Structurele stikstofaanpak vastgesteld en in uitvoering](#)

- De natuurdoelanalyses geven alleen een richting aan aanvullende maatregelen indien deze aan de orde zijn. Het bepalen van de maatregelen en uitwerking daarvan vindt plaats in andere programma's en projecten (zoals het PSN, het Nationaal/Provinciaal Programma Landelijk Gebied, de gebiedsgerichte aanpak stikstof, het Programma Natuur of de tweede generatie beheerplannen).
- De natuurdoelanalyses stemmen we beperkt af met gebiedspartners (zie hiervoor). Alle natuurdoelanalyses gaan formeel ter inzage in het kader van een wijziging van het PSN en als onderdeel van het gebiedsplan. Daarop is inspraak mogelijk van eenieder. Indien nieuwe maatregelen aan de orde zijn, dan komen we met onze partners en belanghebbenden tot een uitwerking van die maatregelen via de hiervoor genoemde programma's/projecten.

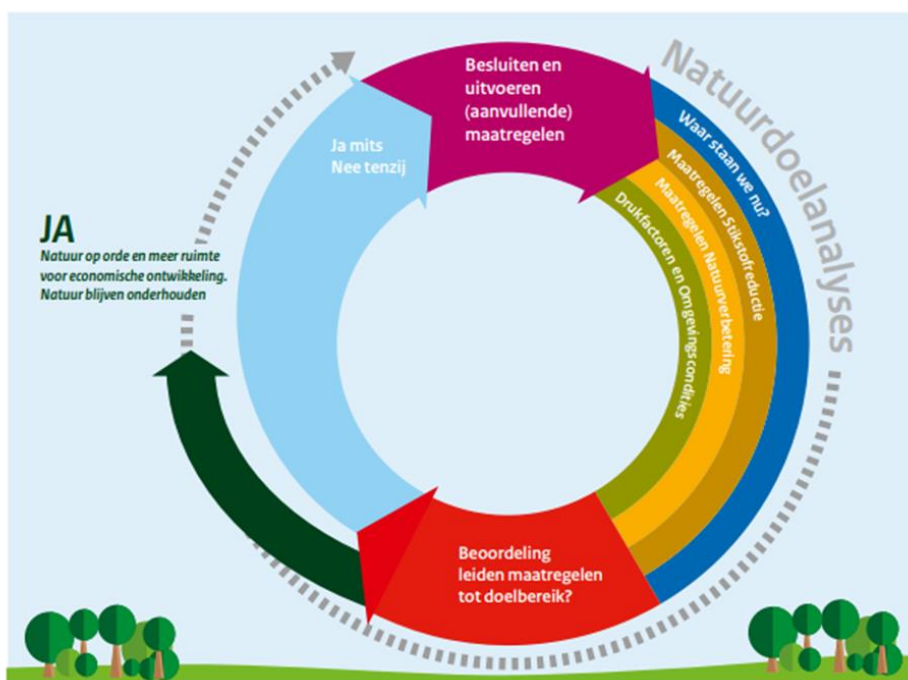
1.2 Samenhang natuurherstelmaatregelen met het stikstofspoor

De effectiviteit van natuurherstelmaatregelen is veelal afhankelijk van de (over)belasting met stikstof. In deze paragraaf wordt kort procesmatig weergegeven hoe in het vervolgproces rekenschap wordt gegeven aan deze samenhang. Bij het oordeel dat in deze natuurdoelanalyse is opgenomen wordt uitgegaan van de stikstofdepositieontwikkeling die in AERIUS 2022 is opgenomen. Dit betekent dat alleen vastgesteld beleid en geborgde stikstofbronmaatregelen zijn meegenomen in de prognoses van de stikstofdepositieontwikkeling. Daarnaast kan in de natuurdoelanalyses een doorkijk worden gegeven naar hoe het oordeel zich kan ontwikkelen wanneer ook verwachte, aanvullende stikstofreductiemaatregelen hierbij betrokken worden. Het gaat dan met name om de maatregelen die getroffen zullen worden om de wettelijke omgevingswaarden voor stikstofreductie te realiseren. Deze doorkijk biedt daarmee ook input voor handelingsperspectief en laat zien of er verdere aanvullende herstelmaatregelen en/of stikstofbronmaatregelen nodig zijn om een tijdsgebonden daling op locatie zeker te stellen.

Het oordeel in de natuurdoelanalyse, en eventueel de doorkijk en het handelingsperspectief, zijn een belangrijk onderdeel in de gebiedsplannen (en daarmee programma Stikstofreductie en Natuurverbetering) waarvan uiterlijk 1 juli 2023 een eerste versie gereed moet zijn. In de gebiedsplannen worden onder andere regionale doelen voor stikstofreductie opgenomen. Het tegengaan van verslechtering en het verbeteren van instandhoudingsdoelstellingen staat centraal bij de uitwerking van deze doelen. Op basis van het gebiedsplan worden er afspraken tussen Rijk en provincies gemaakt over de bijbehorende verantwoordelijkheden, maatregelen en middelen. Gebiedsplannen vormen input voor de gebiedsprogramma's in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Na oplevering van de gebiedsprogramma's zullen deze getoetst (door in ieder geval de Ecologische Autoriteit), doorgerekend en beoordeeld worden.

De natuurdoelanalyses en gebiedsplannen (en vervolgens gebiedsprogramma's) zijn onderdeel van een cyclisch proces. Daarmee wordt ervoor gezorgd dat de informatie aanwezig is om bij vaststelling van maatregelen te komen tot een balans tussen maatregelen voor natuurherstel en stikstofreductie die aansluit bij de ecologische randvoorwaarden en gevoeligheid van de effectiviteit van de natuurherstelmaatregelen voor daadwerkelijke daling van stikstofbelasting. Wanneer in het gebiedsplan, mede op basis van de uitkomsten van de natuurdoelanalyses, aanvullende maatregelen worden opgenomen en de uitvoering van deze maatregelen geborgd is, dan kunnen de verwachte effecten van deze maatregelen worden betrokken bij een nieuw oordeel op basis van de aanvullende maatregelen (bijvoorbeeld in een volgende cyclus natuurdoelanalyses) Onderstaande figuur geeft het cyclische proces van beoordeling weer.

Figuur 1: Cyclisch proces natuurdoelanalyses

1.3 Opbouw natuurdoelanalyse

Deze natuurdoelanalyse voor Buurserzand & Haaksbergerveen is als volgt opgebouwd:

Na de Inleiding geeft hoofdstuk 2 een korte schets van de kenmerken van Buurserzand & Haaksbergerveen. In hoofdstuk 3 benoemen we de instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied, waarbij ook ingegaan wordt op de gewenste en huidige omgevingscondities. Hoofdstuk 4 bevat een analyse en beoordeling van de drukfactoren. Hoofdstuk 5 geeft een overzicht van de geplande, vastgestelde en/of uitgevoerde natuurherstelmaatregelen en in hoofdstuk 6 volgt een (*ex ante*) beoordeling van die natuurherstelmaatregelen. In hoofdstuk 7 is een synthese en conclusie getrokken over het gebied en de natuurdoelen. Tot slot geeft hoofdstuk 8 een doorkijk naar eventueel benodigde aanvullende maatregelen.

Hoofdstuk 2: Kenschets Buurserzand & Haaksbergerveen

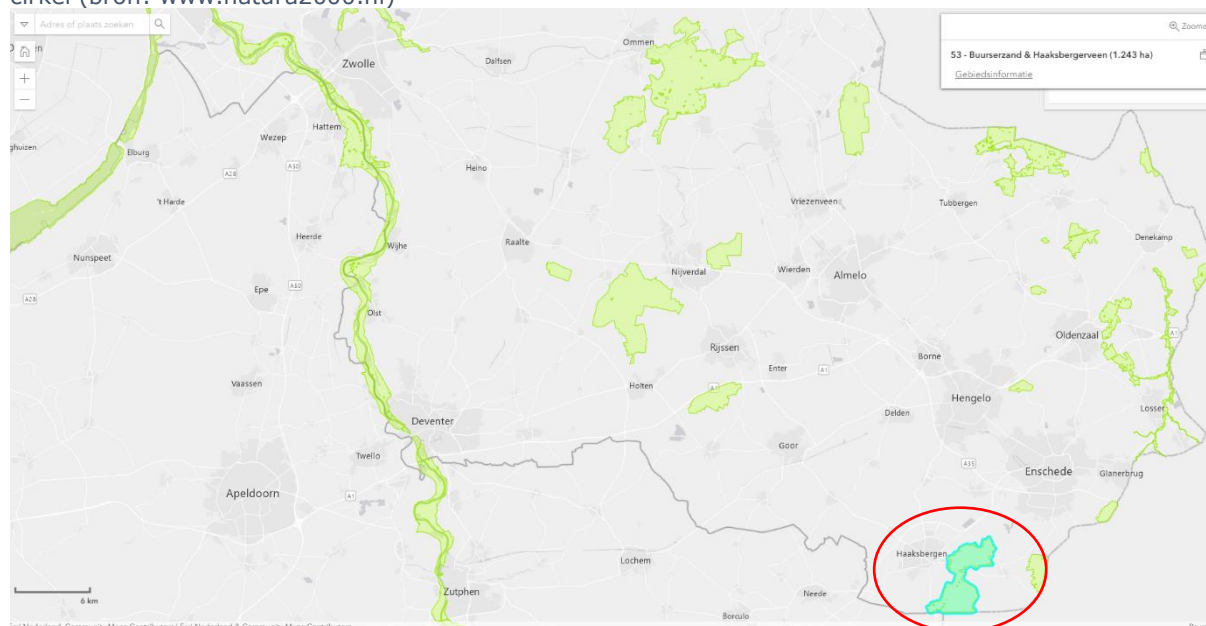
Het Natura 2000-gebied Buurserzand & Haaksbergerveen (tabel 1 en figuur 2) bestaat uit twee deelgebieden. Het Haaksbergerveen in het zuiden is een veenputtencomplex met goed ontwikkelde gradiënten naar het omliggende zand- en (basenrijk) leemlandschap. Door vernattingsmaatregelen in het verleden zijn de nog aanwezige, met hoogveenvegetatie begroeide veenpakketten veranderd in drijftillen, die qua vegetatie sterk lijken op moerasheiden. Er is een afwisseling van veenputten en dijkjes. Het Buurserzand in het noorden is een heidegebied op voormalig stuifzand. Er komen hier natte heidebegroeiingen voor met her en der zwakgebufferde vennen, afgewisseld met droge heide met jeneverbesstruweel².

Het Buurserzand wordt grotendeels beheerd door Natuurmonumenten en Haaksbergerveen door Staatsbosbeheer. Daarnaast wordt een deel van het gebied beheerd door particulieren. Voor een uitgebreide gebiedsbeschrijving zie paragraaf 2.1 van het Natura 2000-beheerplan (2017) van Buurserzand & Haaksbergerveen (zie: [53. Buurserzand en Haaksbergerveen - BIJ12](#))³.

Tabel 1: Gegevens Buurserzand & Haaksbergerveen (bron: www.natura2000.nl)

Gebiedsnummer	53
Status	Habitatrichtlijn
Gemeente	Enschede, Haaksbergen
Sitecode HR	NL9801019
Totale oppervlakte (ha)	1243
Oppervlakte HR (ha)	1243

Figuur 2: Ligging van N2000-gebieden in Overijssel. Buurserzand & Haaksbergerveen aangegeven met cirkel (bron: www.natura2000.nl)

² [Buurserzand en Haaksbergerveen | natura 2000](#)

³ De LESA is ook opgenomen in paragraaf 3.2 van de laatst vastgestelde PAS-gebiedsanalyse (2017). Zie: [Buurserzand en Haaksbergerveen: Gebiedsanalyse | natura 2000](#).

Hoofdstuk 3: Instandhoudingsdoelstellingen en omgevingscondities

Onderstaande Tabel 2 bevat een overzicht van de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Buurserzand & Haaksbergerveen, de kwaliteit en het areaal van de habitattypen en leefgebieden (van de HR-soorten) en de ontwikkeling daarvan in de afgelopen jaren. De beschrijving voor de verschillende instandhoudingsdoelstellingen is te vinden in paragraaf 2.3. van Buurserzand & Haaksbergerveen ([53. Buurserzand en Haaksbergerveen - BIJ12](#))⁴. Die paragraaf beschrijft per habitattypen en soort het volgende:

- De ecologische vereisten;
- Het areaal van het habitattypen en leefgebied;
- De kwaliteit van het habitattypen en leefgebied;
- De ecologische trends.

Deze beschrijvingen zijn voor het Buurserzand geactualiseerd op basis van de meest recente kennis. Bij de herziening van het N2000-beheerplan worden het areaal, de kwaliteit en de trends nogmaals geactualiseerd.

Veegbesluit

Op 25 november 2022 maakte de Minister van LNV het zogenaamde 'Wijzigingsbesluit Habitatrictlijngebieden vanwege aanwezige waarden' bekend (ook wel genoemd 'Veegbesluit'⁵). Het Veegbesluit wijzigt voor 101 Natura 2000 gebieden in Nederland het aanwijzingsbesluit. Vast is komen te staan dat in deze Natura 2000 gebieden ten tijde van de aanwijzing natuurwaarden (habitattypen en soorten) voorkwamen maar waarvoor in het aanwijzingsbesluit nog geen instandhoudingsdoel was geformuleerd. Het Veegbesluit herstelt deze situatie. Dit Veegbesluit formuleert voor de betreffende natuurwaarden nu ook instandhoudingsdoelen.

Het Veegbesluit formuleert voor Buurserzand & Haaksbergerveen instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen:

H2330 – Zandverstuivingen
 H3160 – Zure vennen
 H6230 – Heischrale graslanden
 H6410 – Blauwgraslanden
 H7150 – Pioniervegetaties met snavelbies
 H9190 – Oude eikenbossen
 En voor de soort H1042 – Gevlekte witsnuitlibel.

Aangezien deze habitattypen nog niet in het beheerplan zijn opgenomen, is de informatie over de ecologische vereisten, oppervlakte, kwaliteit en trends opgenomen in Bijlage 1. In onderstaande tabel is dat samenvattend verwerkt.

Tabel 2: Overzicht doelstellingen Buurserzand & Haaksbergerveen (bron: Beheerplan en bijlage 1)

	Doel			Deelgebied Buurserzand			Deelgebied Haaksbergerveen			
		Op per vlakte	Kwaliteit	Huidige areaal (opp) in ha	Huidige kwaliteit	Trend in areaal (tot nu toe)	Trend in Kwaliteit (tot nu toe)	Huidige kwaliteit	Trend in areaal (tot nu toe)	Trend in Kwaliteit (tot nu toe)
H2310	Stuifzandheiden met struikheide	>	=	30,9	Gm	=	-	nvt	nvt	nvt
H2330	Zandverstuivingen	=	=	0,88	M	?	=	nvt	nvt	nvt
H3130	Zwakgebufterde vennen	=	>	7,15	Gm	=	+/=	nvt	nvt	nvt
H3160	Zure vennen	=	>	4,67	M	?	=	nvt	nvt	nvt

⁴ Dezelfde informatie (althans voor de stikstofgevoelige habitats) is ook opgenomen in paragraaf 3.3 van de laatst vastgestelde PAS-gebiedsanalyse (2017). Zie: [Buurserzand en Haaksbergerveen: Gebiedsanalyse | natura 2000](#).

⁵ [Wijzigingsbesluit Habitatrictlijngebieden vanwege aanwezige waarden](#)

H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	>	=	90,5	G	+	-	Mg	?	=
H4030	Droge heiden	=	=	59,6	Gm	?	-	nvt	nvt	nvt
H5130	Jeneverbesstruwelen	=	>	10,7	M		+	G-M		+
H6230	Heischrale graslanden	=	=	0,02	M	?	=	nvt	nvt	nvt
H6410	Blauw Graslanden	=	>	1,25	M	?	=	nvt	nvt	nvt
H7110A	*Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	>	>	2,5	nvt	nvt	nvt	G	+	+
H7120	Herstellende hoogvenen	= (<)	>	312,6	nvt	nvt	nvt	G	+	+
H7150	Pionierveg etaties met snavelbies	=	=	8,93	G	?	+	nvt	nvt	nvt
H7230	Kalkmoerassen	=	=	0,054	M	?	=	nvt	nvt	nvt
H9190	Oude eikenbossen	=	=	3,69	M	?	=	?	?	?
H91D0	*Hoog Veenbossen	>	=	7,4	nvt	nvt	nvt	Mg	=	?
H91E0C	*Vochtige alluviale bossen (beekbegeleiden-de bossen)	=	=	5,4	M	nvt	onbekend	?	?	
H1145	Grote modderkruiper	=	=	nvt	nvt	nvt	nvt	=	nvt	=
H1166	Kamsalamander	=	=	nvt	=	nvt	=	=	nvt	=
H1042	Gevlekte witsnuitlibel	>	>	nvt	M	nvt	=	?	?	?

Legenda

Doelstelling en huidige kwaliteit:

- = Behoudsdoelstelling;
- > Uitbreiding- of verbeterdoelstelling;
- G Goede kwaliteit;
- M Matige kwaliteit;
- Gm Overwegend goede kwaliteit, lokaal matig ontwikkeld;
- Mg Overwegend matige kwaliteit, lokaal goed ontwikkeld;
- ? Informatie ontbreekt.
- nvt Komt in betreffende deelgebied niet voor

Trend in oppervlakte of kwaliteit:

- + Positieve trend;
- Negatieve trend;
- = Stabiele trend;
- ? Trend onbekend.

Er is in het Buurserzand & Haaksbergerveen sprake van een 'sense of urgency' op het gebied van watercondities. In het landelijke doelendocument wordt het Haaksbergerveen genoemd als een van de gebieden waar in samenhang met het hoogveengebied een laag ontwikkeld zou moeten worden.

Toelichting tabel 2

H2310 Stuifzandheiden met struikhei

Dit habitatype komt versnipperd in het heidelandschap voor. Het is nog redelijk rijk, al ontbreken een aantal typische soorten onder de mossen en de korstmossen. Het recente verlies van de kommavlinder en de sterke achteruitgang van de heivlinder, duidt erop dat de kwaliteit van dit habitatype achteruit gaat. Kwaliteit Gm. In Beheerplan stond trend ?, aangepast naar -.

H2330 Zandverstuivingen

Dit habitatype komt verspreid in een klein oppervlak voor. Het is erg arm aan typische soorten. De kwaliteit is matig. In Beheerplan stond bij trend ?, dit is stabiel =.

H3130 Zwakgebufferde vennen

Dit habitatype komt verspreid in redelijk groot oppervlak voor in het gebied, op het gebied van typische flora is het gebied rijk, op het gebied van fauna opvallend arm. Een typische soort is al enige tijd geleden verdwenen; de speerwaterjuffer. De kwaliteit is overwegend goed maar lokaal matig ontwikkeld. In Beheerplan stond Mg, aangepast naar Gm. Trend aangepast van =/= naar stabiel =.

H3160 Zure vennen

Ondanks dat dit habitatype nog in redelijk oppervlak voorkomt is het erg arm aan typische soorten. De kwaliteit is matig. In Beheerplan stond bij trend ?, aangepast naar negatief -.

H4010a Vochtige heiden (hogere zandgronden)

Het habitatype komt verspreid in een redelijk groot oppervlak voor. De kwaliteit is over het algemeen goed, maar het recente verlies van het gentiaanblauwtje laat zien dat er toch wat mis is met dit habitatype. De kwaliteit is goed. In Beheerplan stond trend +, aangepast naar negatief -.

H4030 Droge heiden

Het habitatype komt verspreid in een redelijk groot oppervlak voor. Lokaal is het habitatype goed ontwikkeld. Het verlies van typische soorten over de tijd is groot (klapekster, zandhagedis en wrattenbijter bijvoorbeeld), recent verdween de kommavliender en ook voor de heivliender moet gevreesd worden. De achteruitgang is nog niet gestopt. De kwaliteit is overwegend goed, maar lokaal matig ontwikkeld. In Beheerplan stond ?, aangepast naar Gm. Trend aangepast van ? Naar negatief -.

H5130 Jeneverbesstruwelen

Het habitatype komt verspreid voor, met name in het oosten en zuiden van het gebied. De kwaliteit liep jarenlang achteruit, maar recentelijk vindt er weer overal verjonging plaats. De kwaliteit is matig. In Beheerplan stond G-M, aangepast naar M. De trend is positief +.

H6230 Heischrale graslanden

Het habitatype komt in een klein oppervlak voor langs het Meujenboersven op een locatie waar keileem dagzoomt. Het is arm aan typische soorten en het geringe oppervlak maakt het habitatype erg kwetsbaar. De kwaliteit is matig, de trend stabiel.

H6410 Blauwgraslanden

Het habitatype komt in een klein oppervlak voor in het Meujenboersven. Het kenmerkt zich zwak op basis van de vegetatiekartering. Maar het is arm aan typische soorten en het geringe oppervlak maakt het habitatype erg kwetsbaar. De kwaliteit is matig. In Beheerplan stond Mg, aangepast naar M. De trend is stabiel =.

H7150 Pioniervegetaties met snavelbies

Het habitatype komt verspreid voor met in totaal een behoorlijk groot oppervlakte. Deels is het voorkomen natuurlijk (venoever), deels komt het habitatype voor als gevolg van plaggen. Alle typische soorten komen verspreid voor. De kwaliteit is goed. In Beheerplan stond bij trend ?, aangepast naar positief +.

H7230 Kalkmoerassen

Het habitatype komt in een klein oppervlak voor in het Meujenboersven. Er komt geen enkele typische soort voor. Het onderscheidt zich vanuit de vegetatiekartering van Blauwgrasland door de aanwezigheid van parnassia en moeraswespenorchis. Het geringe oppervlak maakt het habitatype erg kwetsbaar. De kwaliteit is matig. In Beheerplan stond ?, aangepast naar M. Trend van ? Aangepast naar stabiel =.

H9190 Oude eikenbossen

Er zouden twee locaties zijn waar dit habitatype voorkomt. Echter, de bossen daar zijn jong (op alle kaarten van voor 1930 zijn ze nog niet te zien). Het is dus zeer de vraag of deze bosjes wel kwalificeren. Ze zijn arm aan typische soorten De kwaliteit is matig, de trend stabiel.

H91E0C Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)

Deze bossen komen met name aan de oostkant van het gebied voor, deels buiten het eigendom van Natuurmonumenten. Ze zijn jong en arm aan typische soorten. De hydrologie is heel recentelijk (gedeeltelijk) hersteld. De kwaliteit is matig. In Beheerplan staat hier ?, aangepast naar M. De trend is onbekend.

Gevlekte witsnuitlibel

De soort wordt al enkele decennia waargenomen, maar het voorkomen is alleen in het noordoosten van het gebied stabiel. De soort lijkt zich daar voort te planten. De populatie is erg klein en zeer kwetsbaar (al is de soort erg mobiel en kan terugkeren ook als hij verdwenen is). De kwaliteit is matig. In Beheerplan staat ?, aangepast naar M. Trend aangepast van nvt naar stabiel.

Hoofdstuk 4: Drukfactoren

Het Natura 2000-beheerplan voor Buurserzand & Haaksbergerveen beschrijft in paragraaf 3.3 (algemeen) en 3.4 (per instandhoudingsdoelstelling) de knelpunten die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan. In de systematiek van de NDA's noemen we knelpunten ook wel drukfactoren. Bijlage 1 benoemt de knelpunten voor habitattypen die via het Veegbesluit aan het aanwijzingsbesluit zijn toegevoegd.

4.1 Hydrologie, beheer en inrichting

De paragrafen 3.3 en 3.4 van het beheerplan benoemen knelpunten die verband houden met hydrologie en beheer en inrichting van het gebied.⁶ Onderstaande Tabel 3, die eveneens afkomstig is uit het beheerplan, is daarvan een samenvatting:

Tabel 3: Overzichtstabel van knelpunten (bron: Beheerplan en bijlage 1)

Knelpunt	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	Opmerkingen
	2310	2330	3130	3160	4010A	4030	5	6	7	7	7	9	9	9	7	1		
Hydrologie																		
K1			G	G	G			G	G	G	G	G	G	G	G	G		Leidt tot verlaging en toename fluctuaties in waterstand
K2			G	G	G			G	G	G	G	G	G	G	G	G		zie K1)
K3			K	K	K			K	K	K	K	K	K	K	K	K		zie K1)
K4			?	?	?			?	?	?	?	?	?	?	?	?		zie K1)
K5			K	K	K			K	K	K	K	K	K	K	K	K		zie K1)
K6			G	G	G			G	G			G		O		O ₃		zie K1)
K7								G	G	G	G	G	G					Sterke peilfluctuaties in compartimenten
K8	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?		Buurserzand
K9			k	k	k			k	k				K					o.a. Ronde Bulten
Beheer en inrichting																		
K9											K	K		K				
K10	G	G			G	G		G	G									
K11	G	G		G	G	G		G	G	G				G		G	G	

Legenda

H2310	Stuifzandheiden met struikhei
H2330	Zandverstuivingen
H3130	Zwakgebufferde vennen
H3160	Zure vennen
H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)
H4030	Droge heiden

⁶ Dezelfde informatie opgenomen in paragraaf 3.1.3 van de laatst vastgestelde PAS-gebiedsanalyse (2017). Zie: [Buurserzand en Haaksbergerveen: Gebiedsanalyse | natura 2000](#).

H5130	Jeneverbesstruwelen
H6230	Heischrale graslanden
H6410	Blauwgraslanden
H7110A*	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)
H7120	Herstellende hoogvenen
H7150	Pioniervegetaties met snavelbies
H7230	Kalkmoerassen
H9190	Oude eikenbossen
H91D0*	Hoogveenbossen
H91E0C*	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)
H1042	Gevlekte witsnuitlibel
G	Effect aangetoond of waarschijnlijk: groot knelpunt;
K	Effect aangetoond of waarschijnlijk: klein knelpunt;
O	Onbekend
?	Effect mogelijk.

Voor habitattypen met een klein oppervlak is het risico dat het habitat verdwijnt vaak groot en is in feite uitbreiding nodig om het habitatype te behouden. Daarnaast is het habitatype vaak zo klein, dat het leefgebied niet optimaal is voor veel soorten en soorten verdwijnen. Een belangrijk knelpunt daarbij is isolatie. In feite zijn veel soorten (zeer mobiele soorten daargelaten) opgesloten in het gebied. Er vindt geen uitwisseling meer plaats met populaties van andere gebieden. In geïsoleerde populaties, kan er genetische drift optreden, waardoor de populaties nog kwetsbaarder worden. Het verdwijnen van populaties van meerdere soorten uit het gebied (en omliggende gebieden) laten zien dat dit een groot knelpunt is.

4.2 Stikstofdepositie

Naast knelpunten op het gebied van hydrologie en beheer en inrichting benoemt het beheerplan ook de stikstofdepositie als belangrijk knelpunt. Sinds de totstandkoming van het beheerplan en de laatste vastgestelde PAS-gebiedsanalyse is het berekeningsmodel AERIUS diverse keren geüpdatet. Dat heeft ook voor Buurserzand & Haaksbergerveen geleid tot nieuwe stikstofdepositiecijfers. Onderstaande figuren laten de depositiecijfers zien op basis van de huidige geldende versie van AERIUS Monitor (versie 2022).⁷ De habitattypen- en (stikstofgevoelige) leefgebiedenkaarten zijn opgenomen in AERIUS. De ligging van de habitattypen en stikstofgevoelige leefgebieden zijn ook te raadplegen in AERIUS Monitor.

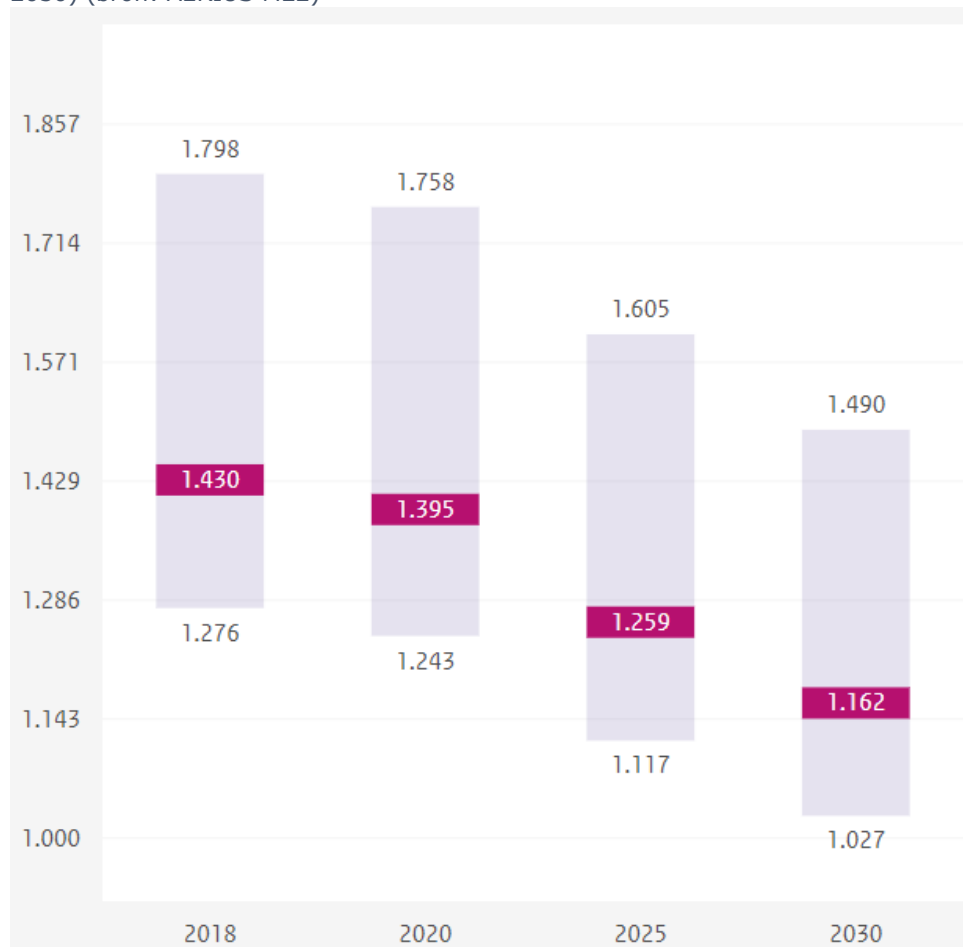
Depositietrend

Figuur 3 toont de berekende depositietrend voor het gebied als geheel, door voor een aantal jaren de gemiddelde depositie en de spreiding in voorkomende depositiewaarden weer te geven. De grafiek is gebaseerd op de depositieresultaten op alle relevante hexagonen in het gebied. Paragraaf 5.3 van het AERIUS Handboek Data (2022) beschrijft op welke manier en met welke gegevens de depositie bepaald wordt.⁸

⁷ [Natura 2000-gebieden | AERIUS Monitor](#)

⁸ [Bepalen depositie Natura-2000 gebieden | AERIUS](#)

Figuur 3: Depositietrend (stikstofdepositie in mol N/ha/jr) voor Buurserzand & Haaksbergerveen (2018 – 2030) (bron: AERIUS M22)

In iedere staaf zijn drie getallen te zien:

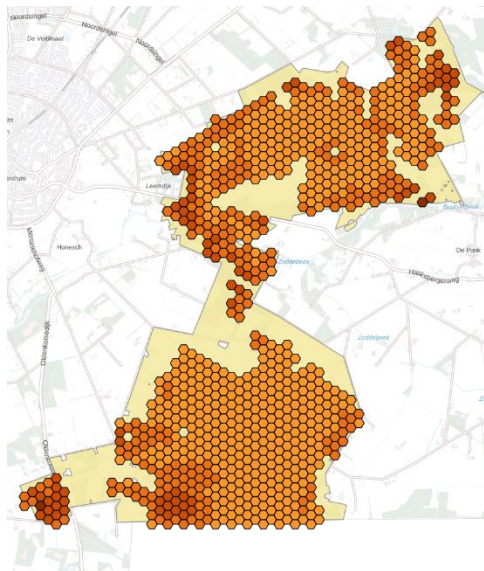
- In de roze balk in het midden van de staven is de gemiddelde depositie voor het gebied weergegeven. Dit betreft een gewogen gemiddelde. Voor een uitleg hoe de gemiddelde depositie wordt berekend, zie <https://www.aerius.nl/nl/factsheets/monitor-berekening-van-de-gemiddelde-depositie/>.
- Het getal boven in de staven is het 90-percentiel van de voorkomende depositiewaarden in het gebied. Dit betekent dat voor 90% van alle beschouwde hexagonen geldt dat de depositie lager is dan of gelijk aan deze waarde.
- Het getal onder in de staaf is het 10-percentiel van de voorkomende depositiewaarden. Dit betekent dat voor 10% van alle beschouwde hexagonen geldt dat de depositie lager is dan of gelijk aan deze waarde.

Ruimtelijke totale stikstofdepositie

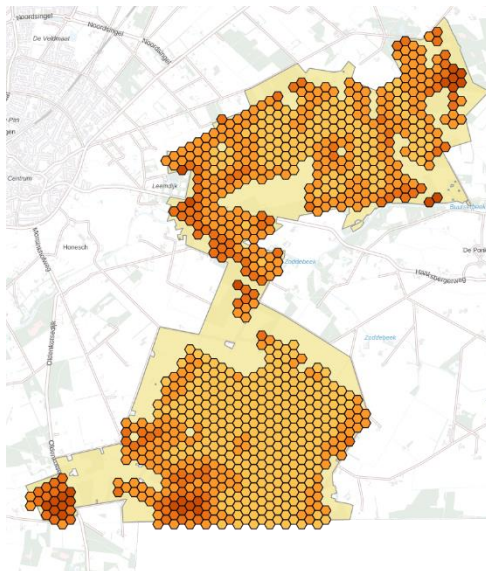
Onderstaande kaarten (Figuur 4) tonen de totale berekende stikstofdepositie per (relevant) hexagoon van 1 hectare verdeeld over het gebied, voor de jaren 2018, 2025 en 2030.

Figuur 4: Ruimtelijke totale stikstofdepositie in 2018, 2025 en 2030 (bron: AERIUS M22)

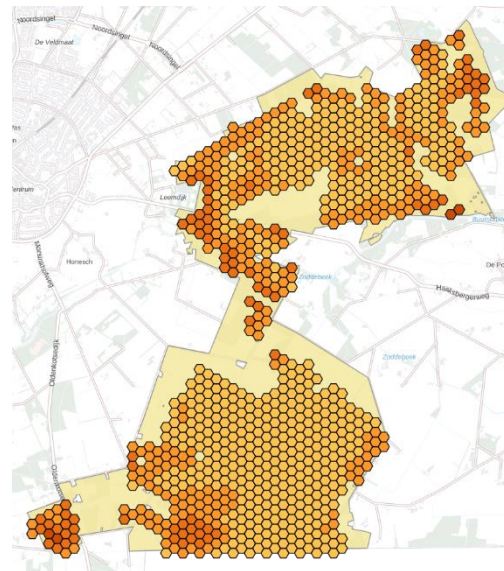
2018

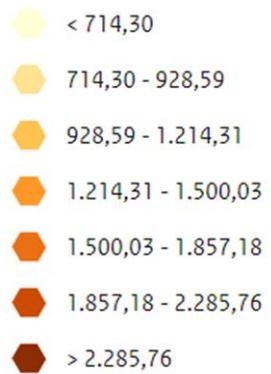
2025

2030

Eenheid in molen

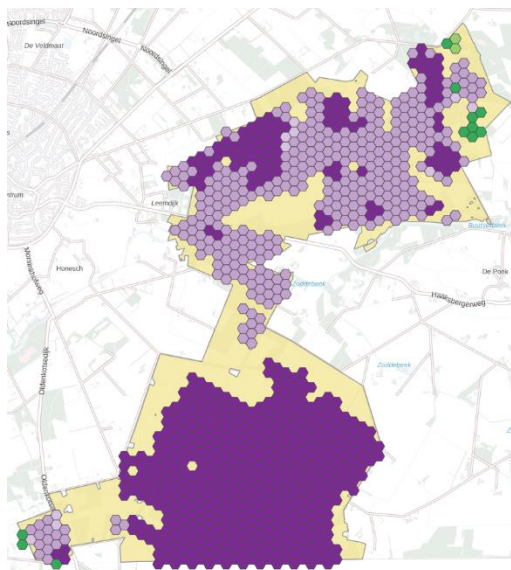

Ruimtelijke stikstof(over)belasting

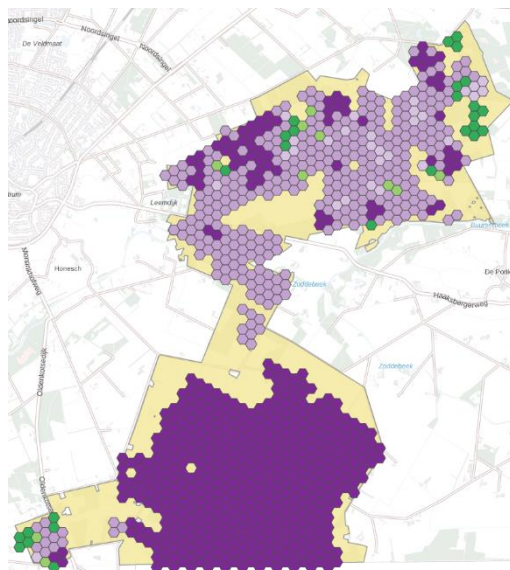
Onderstaande kaarten (*Figuur 5*) laten de ruimtelijke verdeling van de stikstof(over)belasting van Dinkelland zien over de jaren 2018, 2025 en 2030. De kaarten tonen voor ieder relevant hexagoon de mate van stikstofbelasting door de totale depositie in het gekozen jaar af te zetten tegen de meest strenge 'kritische depositiewaarde' (KDW) die op dat hexagoon van toepassing is (dus van het habitatype dat daarin voorkomt met de laagste KDW). De KDW is gedefinieerd als de grens waarboven het risico bestaat dat de kwaliteit van een habitatype significant wordt aangetast door de verzurende en/of vermestende invloed van atmosferische stikstofdepositie.

Figuur 5: Ruimtelijke stikstof(over)belasting in 2018, 2025 en 2030 (bron: AERIUS M22)

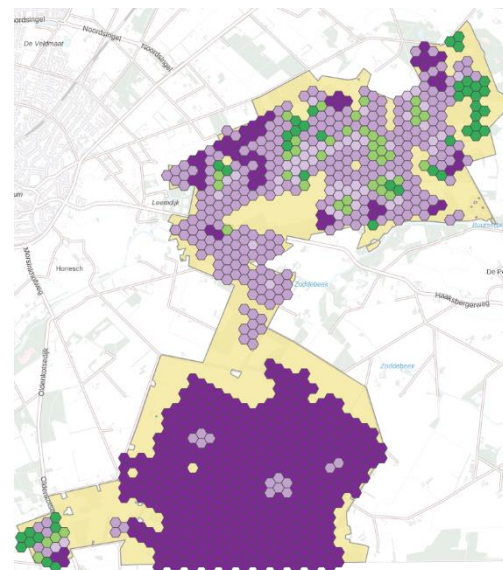
2018

2025

2030

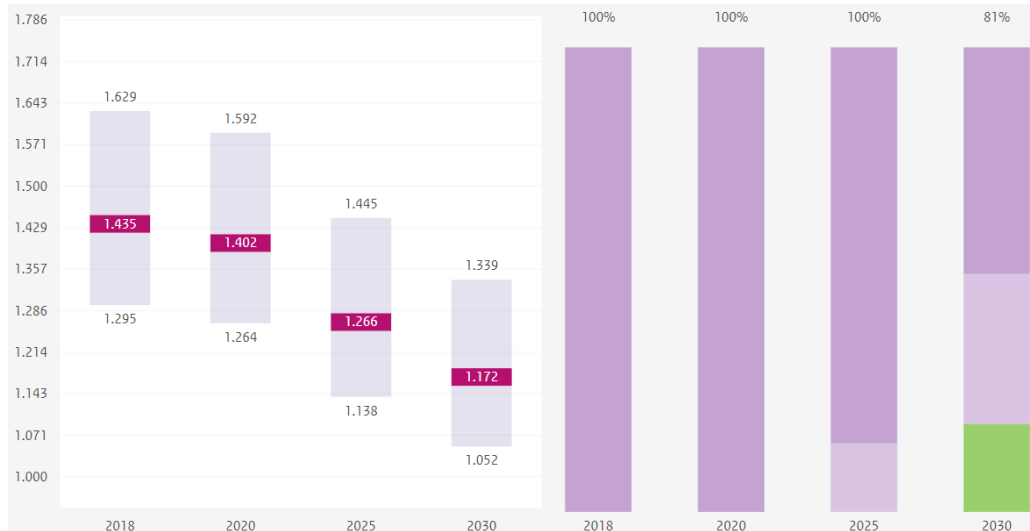
- Donkergroen (geen overbelasting) geeft aan welk percentage van de oppervlakte van de stikstofgevoelige natuur belast wordt met een stikstofdepositie die meer dan 70 mol/ha/jaar onder de KDW van die habitats ligt.
- Lichtgroen (naderende overbelasting) geeft aan welk percentage van de oppervlakte van de stikstofgevoelige natuur belast wordt met een stikstofdepositie tussen 0 en 70 mol/ha/jaar onder de KDW.
- Heel lichtpaars (lichte overbelasting) geeft aan welk percentage van de oppervlakte van de stikstofgevoelige natuur belast wordt met een stikstofdepositie tussen 0 en 70 mol/ha/jaar boven de KDW.
- Lichtpaars (matige overbelasting) geeft aan welk percentage van de oppervlakte van de stikstofgevoelige natuur belast wordt met een stikstofdepositie die hoger is dan 70 mol/ha/jaar boven de KDW en lager is dan 2 maal de KDW.
- Donkerpaars (sterke overbelasting) geeft aan welk percentage van de oppervlakte van de stikstofgevoelige natuur belast wordt met een stikstofdepositie die hoger is dan 2 maal de KDW.

Ontwikkeling stikstofdepositie per habitatype of leefgebied

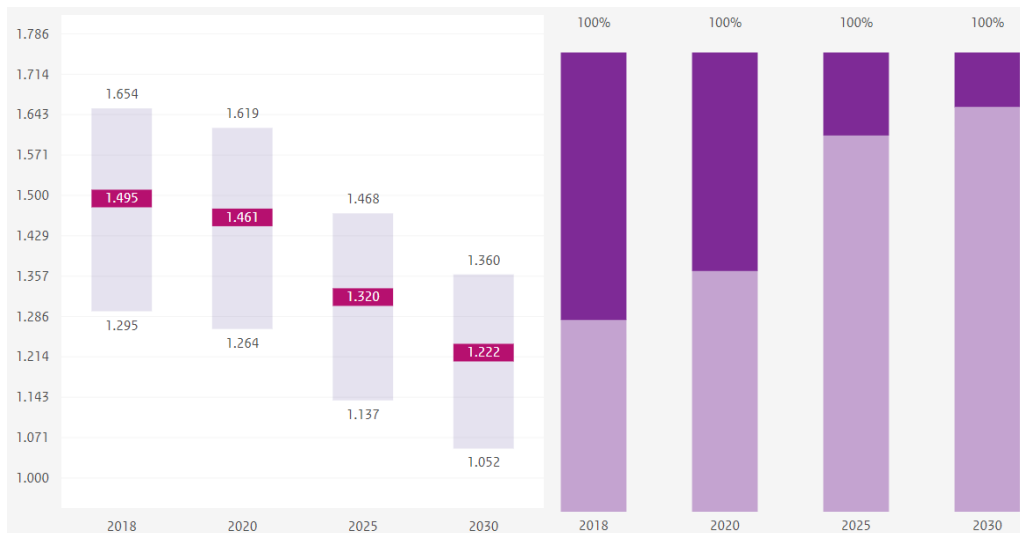
Onderstaande kaarten (Figuur 6 links) laten per habitatype in Buurserzand & Haaksbergerveen de depositietrend zien, door voor een aantal jaren de spreiding in voorkomende depositiewaarden weer te geven. Figuur 6 (rechts) toont per habitatype voor meerdere jaren de mate van stikstofbelasting voor het betreffende habitatype of leefgebied. De kleuren in deze kaarten komen overeen met de legenda van figuur 5.

Figuur 6: Ontwikkeling stikstofdepositie en mate van stikstofbelasting per habitatype of leefgebied stikstofdepositie in mol N/ha/jr (Bron: AERIUS M22)

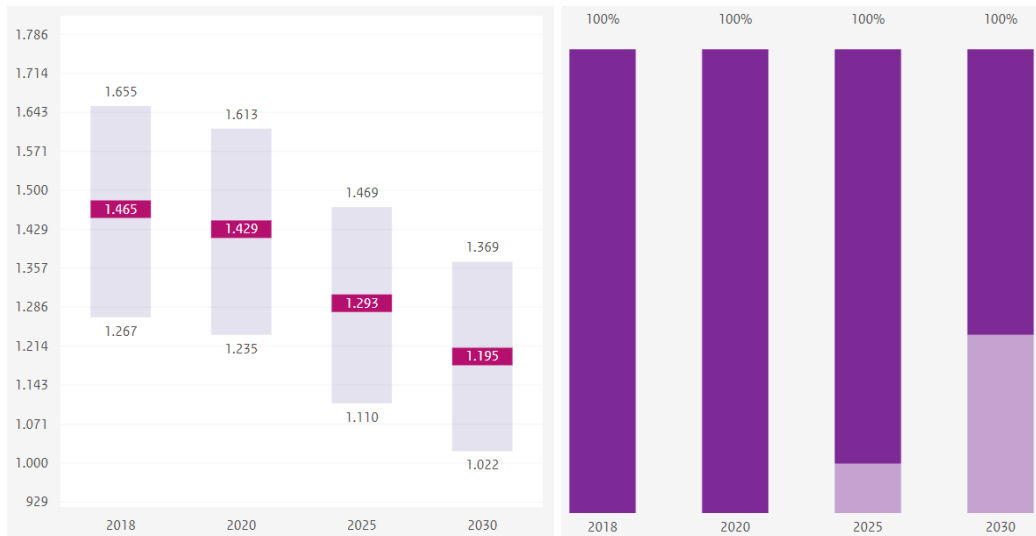
H2310 - Stuifzandheiden met struikhei (KDW 1071 mol/ha/jr)

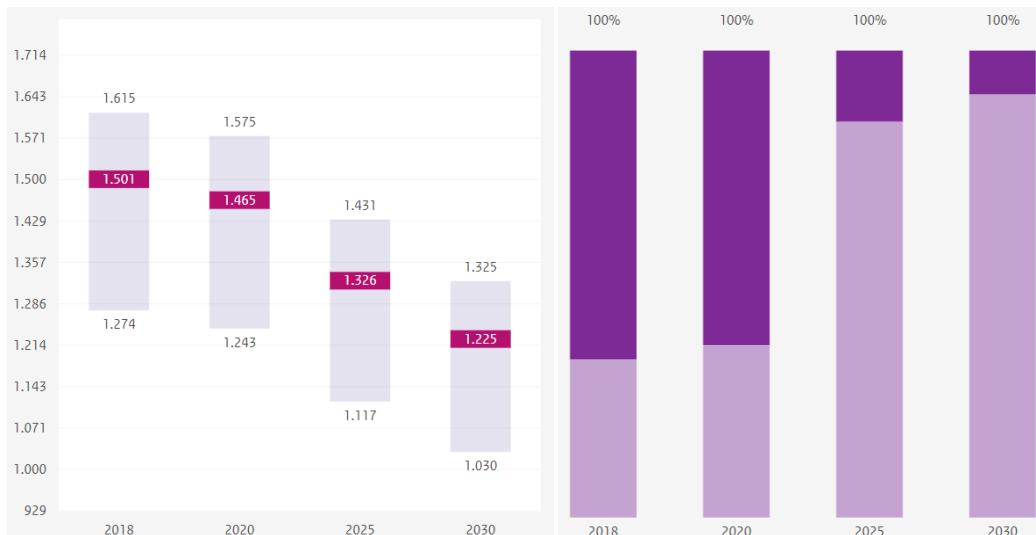
H2330 - Zandverstuivingen (KDW 714 mol/ha/jr)

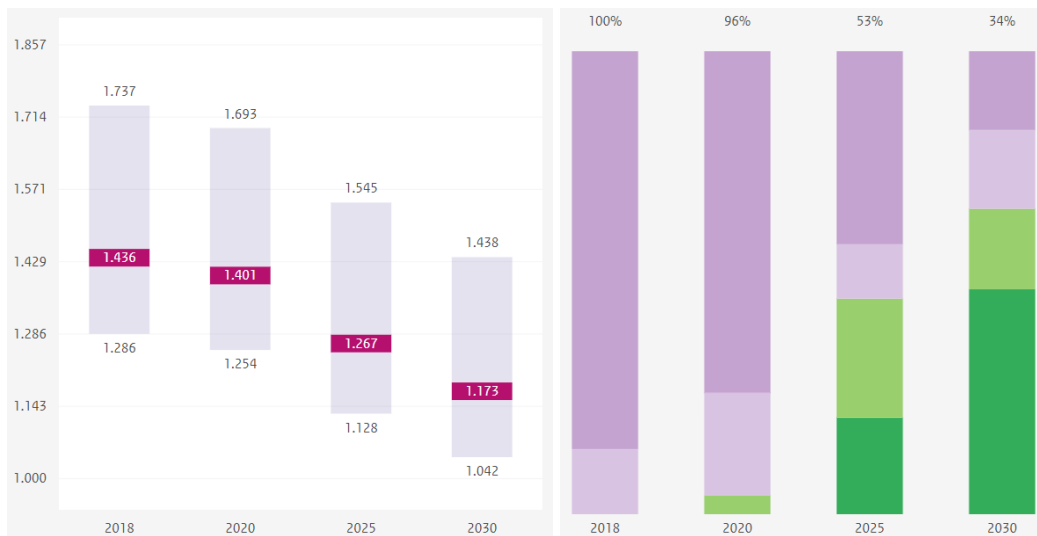
H3130 - Zwakgebufferde vennen (KDW 571 mol/ha/jr)

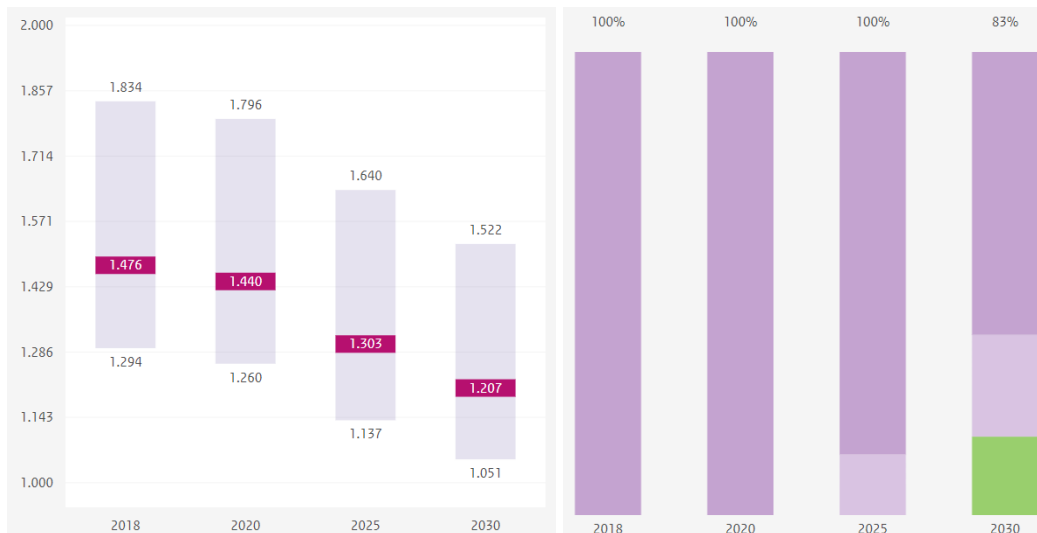
H3160 - Zure vennen (KDW 714 mol/ha/jr)

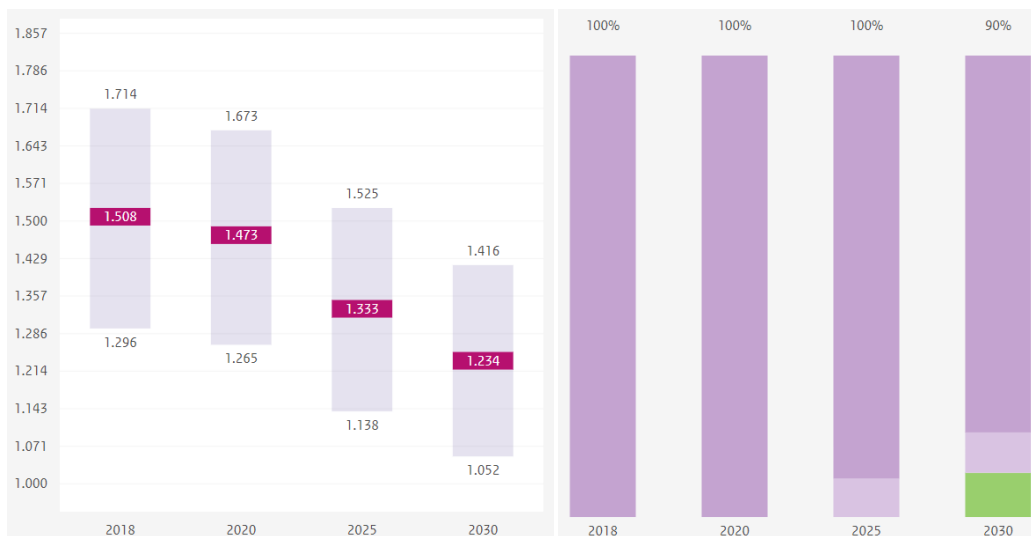
H4010A – Vochtige heiden (hogere zandgronden) (KDW 1214 mol/ha/jr)

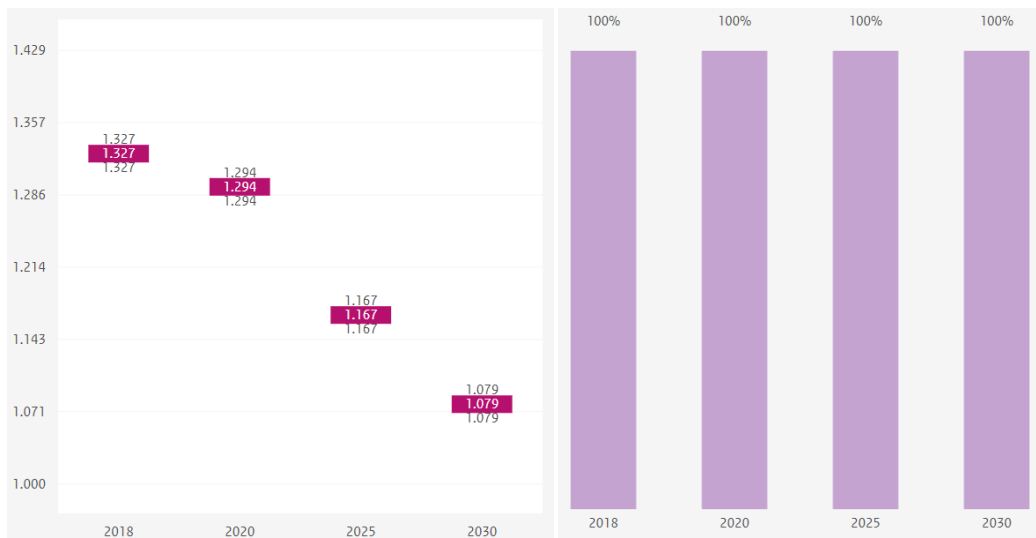
H4030 – Droge heiden (KDW 1071 mol/ha/jr)

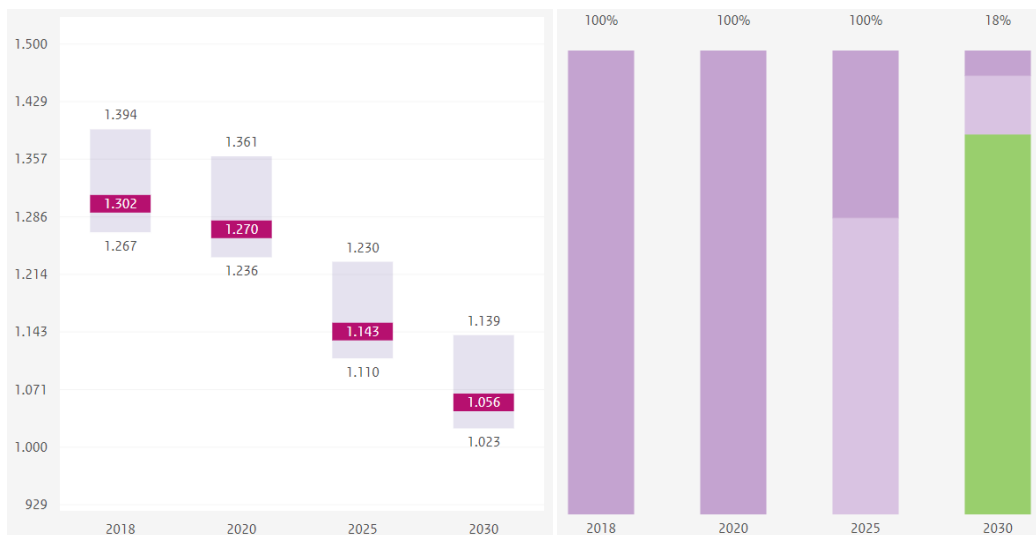
H5130 - Jeneverbesstruwelen (KDW 1071 mol/ha/jr)

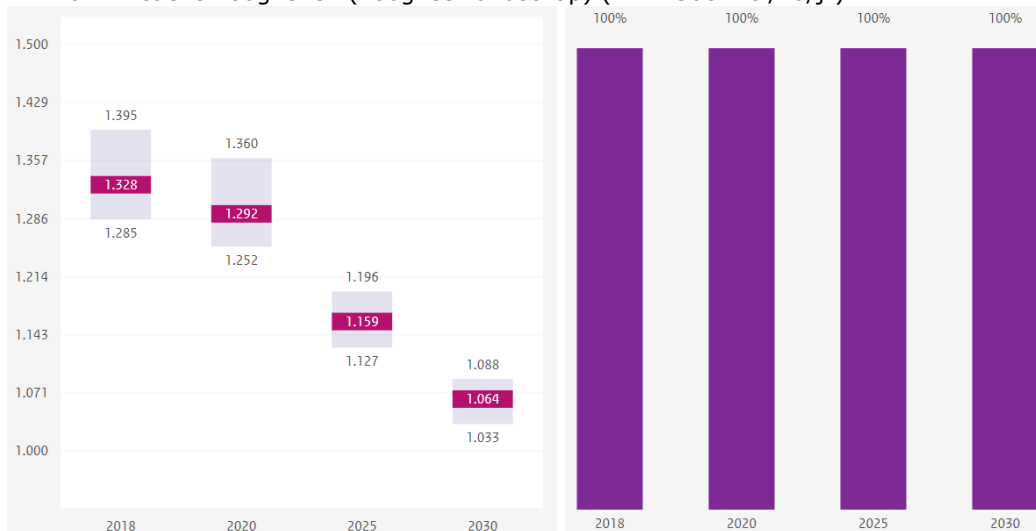
H6230 - Heischrale graslanden (KDW 714 mol/ha/jr)

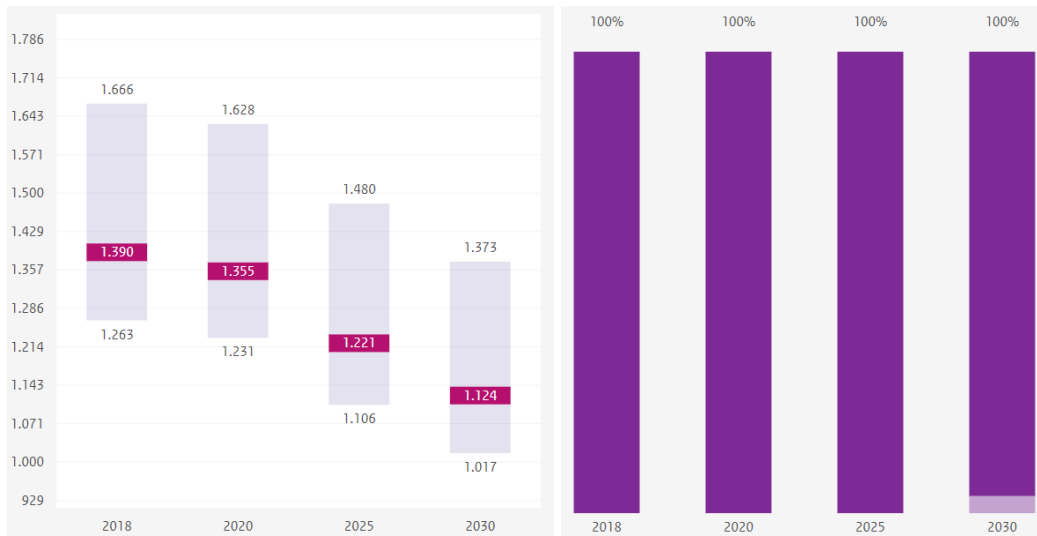
H6410 - Blauwgraslanden (KDW 1071 mol/ha/jr)

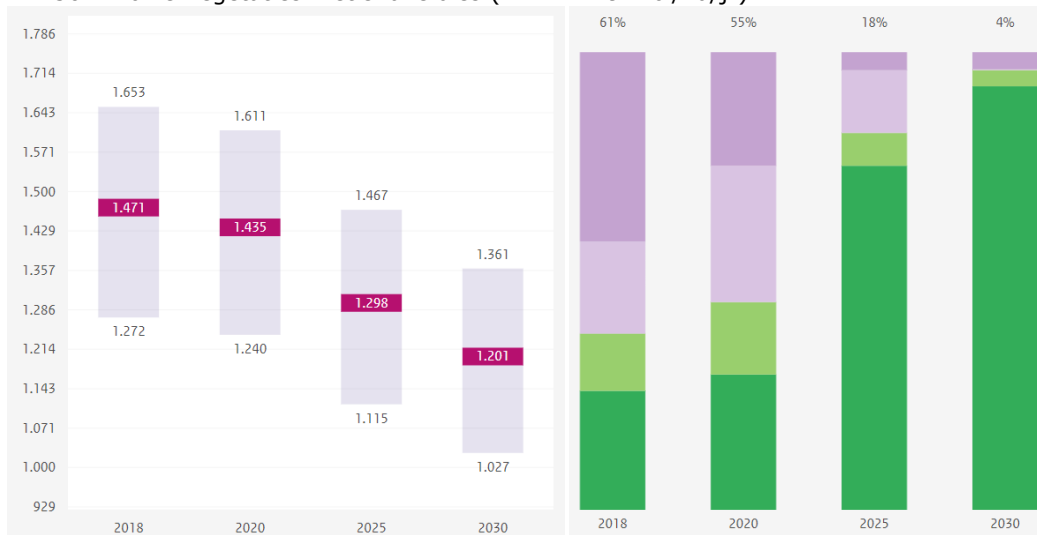
H7110A - Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) (KDW 500 mol/ha/jr)

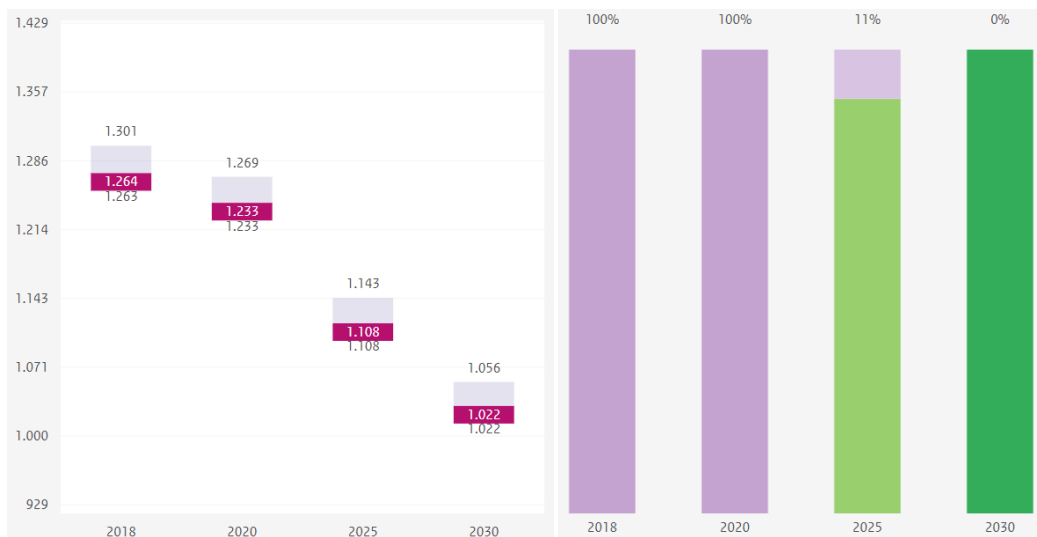
H7120 – Herstellende hoogvenen (KDW 500 mol/ha/jr)

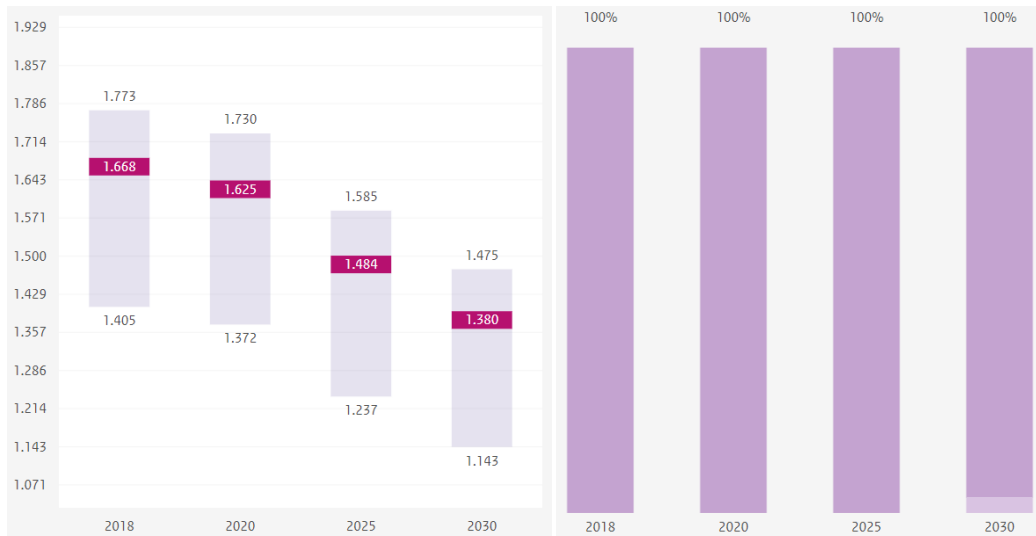
H7150 - Pioniervegetaties met snavelbies (KDW 1429 mol/ha/jr)

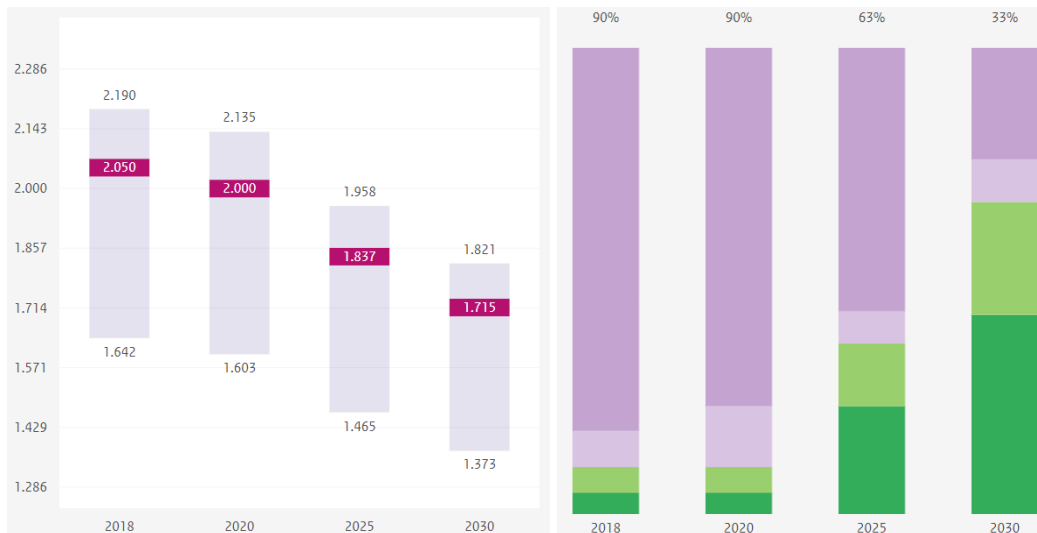
H7230 – Kalkmoerassen (KDW 1143 mol/ha/jr)

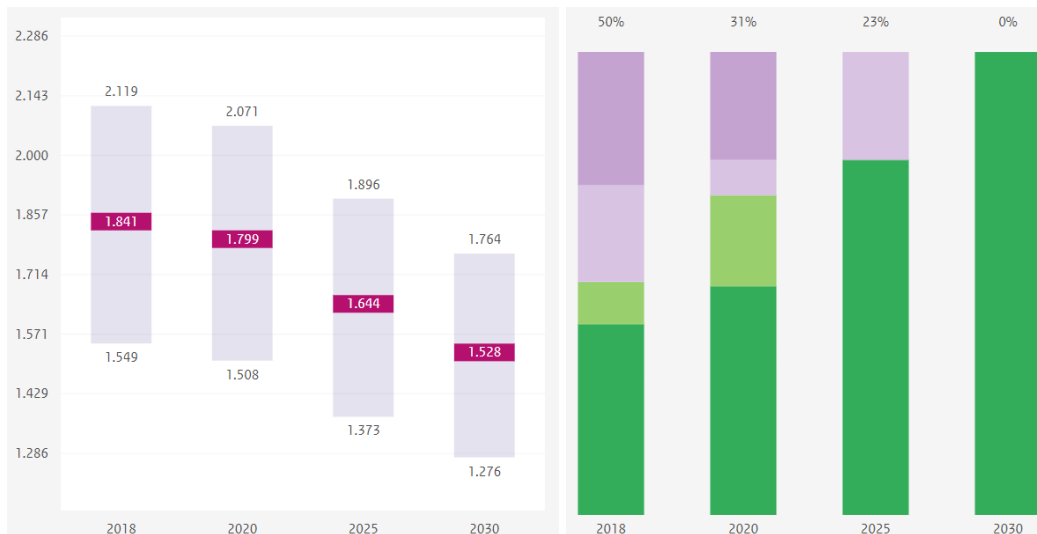
H9190 - Oude eikenbossen (KDW 1071 mol/ha/jr)

H91D0 - Hoogveenbossen (KDW 1786 mol/ha/jr)

H91E0C - Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen) (KDW 1857 mol/ha/jr)

Analyse

De stikstofdepositie in Nederland ligt al vier tot vijf decennia op een te hoog niveau (Bobbink, 2021). Zo werd in 2018 op 75% van het totale oppervlak van 30 (sub)habitattypen in de Nederlandse Natura 2000-gebieden de KDW (kritische depositiewaarde) overschreden. De langdurige overschrijding van de KDW heeft geleid tot een ernstige aantasting van de structuur en het functioneren van Natura 2000-habitats, maar ook van buiten Natura 2000-gebieden gelegen stikstofgevoelige natuur (Bobbink et al, 2022). Herstelbaarheid van stikstofgevoelige habitattypen is variabel (Bobbink et al, 2022). Vooral de cumulatieve gevolgen van vermisting (als gevolg van langdurige overbelasting en ophoping van stikstof), al of niet in combinatie met versterkte verzuring en negatieve effecten van ammonium (ammoniak), zijn doorslaggevend voor de afname van de biodiversiteit. Dit betekent dat op voorheen (matig) voedselarme bodems en/of op verzuringgevoelige gronden de negatieve effecten het meest ernstig zijn (Bobbink et al, 2022). Bobbink benoemt 12 habitattypen als slecht herstelbaar (bijvoorbeeld Heischrale graslanden en diverse hoogveentypen) of matig herstelbaar (bijvoorbeeld Droge heiden en Veenmosrietlanden). Volgens dezelfde methode zijn in een aanvullend rapport van Bobbink nog eens 18 habitattypen en de leefgebiedtypen beoordeeld (waarbij Zure vennen en Jeneverbestruwelen als matig herstelbaar zijn benoemd en het leefgebied Bos van arme zandgronden als slecht).⁹ Dit alles resulteert dus in een lijst met in totaal 15 habitattypen en leefgebieden die slecht of matig herstelbaar zijn van stikstof. Voor deze habitattypen en leefgebieden geldt een grote urgentie om de stikstofdepositie op zeer korte termijn te reduceren tot onder de KDW.

De kaartbeelden in de figuren 3 tot en met 7 laten zien dat ook in 2030 het grootste deel van het gebied Buurserzand en Haaksbergerveen een **matige** tot **sterke** overbelasting van stikstof kent. De zowel matige als sterke overbelasting is ter plaatse van (het grootste deel van de) habitattypen:

- Zwakgebufferde vennen (H3130, KDW 571 mol/ha/jr)
- Actieve Hoogvenen (H7110A, KDW 500 mol/ha/jr)
- Herstellende hoogvenen (H7120, KDW 500 mol/ha/jr)
- Zandverstuivingen (H2330, KDW 714 mol/ha/jr)
- Zure vennen (H3160, KDW 714 mol/ha/jr)

De **lichte** tot **matige** overbelasting doet zich voor bij de habitattypen:

- Stuifzandheiden met struikhei (H2310, KDW 1071 mol/ha/jr)
- Droge heiden (H4030, KDW 1071 mol/ha/jr)
- Jeneverbesstruwelen (H5130, KDW 1071 mol/ha/jr)
- Oude eikenbossen (H9190, KDW 1071 mol/ha/jr)
- Heischrale graslanden KDW (H6230, 1071 mol/ha/jr)
- Vochtige heiden (hogere zandgronden) (H4010A, KDW 1214 mol/ha/jr:¹⁰

Voor enkele habitattypen is in 2030 voor het grootste deel alleen een **naderende tot geen sprake** meer van een overschrijding van de KDW. Dat gaat om de habitattypen:

- Blauwgraslanden (H6410, KDW 1071 mol/ha/jr):
- Hoogveenbossen (H91D0, KDW 1786 mol/ha/jr):
- Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen) (H91E0C, KDW 1857 mol/ha/jr)
- Kalkmoerassen (H7230, KDW 1143 mol/ha/jr)
- Pioniervegetaties met snavelbies (H7150, KDW 1429 mol/ha/jr)

In de PAS-Gebiedsanalyse uit 2017 gaf het model AERIUS op Buurserzand en Haaksbergerveen voor het jaar 2030 (veel) hogere depositiewaarden. Op gebiedsniveau was in die analyse de geprognosticeerde depositie gemiddeld 1371 mol/ha/jr in 2030 (zie figuur 3.1, PAS-Gebiedsanalyse 2017 Buurserzand en Haaksbergerveen). In de huidige versie van AERIUS is op gebiedsniveau sprake van een gemiddelde depositie van 1162 mol/ha/jr in 2030. De reden voor deze lagere uitkomst is gelegen in diverse updates van AERIUS. Bij deze updates wordt onder meer het bepalen van de depositie steeds verder verfijnd.¹¹ Ook zijn steeds meer meetgegevens beschikbaar waarmee de berekeningen van AERIUS worden gekalibreerd. De berekende stikstofdruk op de habitattypen is daarom in algemene zin afgenomen, maar verschillende habitattypen staan nog onder matige tot sterke stikstofdruk. Waarbij vermelding verdient dat de herstelbaarheid van stikstof van de volgende habitattypen, die in het gebied voorkomen, goed, matig dan wel slecht is (volgens de genoemde onderzoeken van Bobbink et al, 2022):

⁹ Aanvulling op rapportage Herstelbaarheid van door stikstofdepositie aangetaste Natura 2000-habitattypen: een overzicht. Tomassen, H., E. Remke & R. Bobbink (2022), Onderzoekcentrum B-WARE, Nijmegen.

¹⁰ Zie de releasenotes per versie op deze pagina: [Documenten | AERIUS](#)

¹¹ Zie de releasenotes per versie op deze pagina: [Documenten | AERIUS](#)

Goed:

- H3130 – Zwak gebufferde vennen
- H4010A – Vochtige heide (hogere zandgronden)
- H7230 – Kalkmoerassen
- H6410 – Blauwgraslanden
- H9190 – Oude eikenbossen

Matig:

- H2310 – Stuifzandheide met struikhei
- H5130 – Jeneverbesstruwelen
- H4030 – Droge heiden
- H3160 – Zure vennen

Slecht:

- H7110A – Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)
- H7120 – Herstellende hoogvenen
- H2330 – Zandverstuivingen
- H6230 – Heischrale graslanden

Onbekend:

- H7150 – Pioniervegetaties met snavelbies

Het voorgaande betekent dat voor het Buurserzand en Haaksbergerveen, vanwege de voortdurende overschrijding van de KDW in 2030 voor (een deel van) de arealen van verschillende habitattypen, de te hoge stikstofdepositie nog altijd een drukfactor is.

Het cumulatieve effect van stikstof en droogte

Uit recent onderzoek naar oude droge heides met veel organische stof in het bodemprofiel (Bobbink *et al.*, 2019), is aannemelijk geworden dat door aanhoudende periodes van extreme droogte flinke hoeveelheden opgeslagen immobiel stikstof versneld kunnen vrijkomen in de vorm van ammonium en nitraat ("stikstofbom"). Dit kan serieuze gevolgen hebben voor de natuur- en waterkwaliteit: door extra vermisting van de wortelzone voor de vegetatie en soortensamenstelling van die heide zelf, door uitspoeling naar het grondwater voor grondwaterafhankelijke natuur in de omgeving en door sterk verhoogde nitraatconcentraties voor de geschiktheid van grondwater voor drinkwaterwinning. Het risico voor deze "stikstofbom" geldt met name voor oude heidevegetaties, zoals H4030 Droge heide.

Parallel aan dit verschijnsel bij heides, zou dit ook kunnen opgaan voor andere habitats op droge bodems met relatief veel organische stof in het bodemprofiel. Hier is echter nog geen onderzoek naar gedaan.

Hoofdstuk 5: Overzicht herstelmaatregelen

In het Natura 2000-beheerplan voor Buurserzand en Haaksbergerveen zijn in hoofdstuk 6 de instandhoudingsmaatregelen beschreven die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren. Op korte termijn (eerste beheerplanperiode) zijn de maatregelen gericht op het voorkomen van verslechtering van de aanwezige habitats. De maatregelen zijn erop gericht om de effecten van de drukfactoren (H4) weg te nemen c.q. te verminderen. Bijlage 1 benoemt de maatregelen voor habitattypen die via het Veegbesluit aan het aanwijzingsbesluit zijn toegevoegd. Deze maatregelen zijn nog niet toegevoegd aan dit hoofdstuk. De maatregelen zijn nog niet uitgewerkt en uitgevoerd vanwege de zeer recente vaststelling van het Veegbesluit.

5.1 Van beheerplan tot uitvoering: Ontwikkelopgave en gebiedsprocessen

Interne en externe maatregelen

In veel Natura 2000-gebieden in Overijssel zijn niet alleen 'interne' maatregelen nodig in de Natura 2000-gebieden, zoals maaien, pluggen en kappen. Ook zijn maatregelen nodig buiten de begrenzing van het gebied om in het gebied de juiste condities voor de aangewezen habitats te bereiken (bijvoorbeeld het stoppen of verminderen van bemesting) of om voldoende leefgebied te creëren. Daarnaast komt het voor dat maatregelen in de Natura 2000-gebieden getroffen worden, maar waarvan effecten merkbaar zijn buiten het Natura 2000-gebied (bijvoorbeeld als gevolg van het verhogen van het waterpeil). Deze laatste twee categorieën maatregelen noemen we 'externe maatregelen'.

Aanvullende maatregelen

Met een addendum worden maatregelen toegevoegd aan het beheerplan die voornamelijk voortkomen uit onderzoeken die in beheerplanperiode 1 zijn uitgevoerd: vervolgmaatregelen. Op 5 juli 2022 is het addendum bij het beheerplan vastgesteld. De vervolgmaatregelen voor Buurserzand en Haaksbergerveen staan in hoofdstuk 3 van het addendum. Deze zijn ook opgenomen in tabel 4 van deze Natuurdoelanalyse.

Ontwikkelopgave

Om tot uitvoering van alle Natura 2000-maatregelen te komen heeft de provincie Overijssel in 2013 het Programma Ontwikkelopgave gestart. Belangrijk element van de Ontwikkelopgave is dat de provincie dit programma niet alleen uitvoert. In 2013 is in Overijssel namelijk het akkoord 'Samen Werkt Beter' gesloten. Veertien Overijsselse organisaties zetten zich via dit akkoord in om een balans te vinden op het terrein van economie en ecologie. Het bestuurlijke platform 'Samen Werkt Beter' is van groot belang voor de realisering van de Ontwikkelopgave Natura 2000. In de aanpak in elk gebied zijn de partners van Samen Werkt Beter vertegenwoordigd: bewoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden. Zij voelen zich gezamenlijk verantwoordelijk.

De aanpak voor de Natura 2000-gebieden verloopt via gebiedsprocessen. De doelstelling daarvan is om te komen tot een gedragen inrichtingsplan met onderbouwde maatregelen op detailniveau. De instandhoudingsdoelstellingen en de maatregelen uit het beheerplan en de PAS-gebiedsanalyse zijn daarbij het vertrekpunt. Binnen de gebiedsprocessen is ruimte voor maatwerk en onderzoek om te bepalen hoe maatregelen op perceel niveau uitwerken en wat daarvoor de mogelijkheden zijn. Als de maatregelen gevolgen hebben voor de bestemming van gronden en/of het gebruik ervan, dan wordt de bestemming of het gebruik gewijzigd en in een ruimtelijk plan vastgelegd. Dit kan in de vorm van een gemeentelijk bestemmingsplan of een Provinciaal Inpassingsplan (PIP).

Inrichtingsplan

Voorgaande procesbeschrijving heeft ook voor Buurserzand en Haaksbergerveen geleid tot een Inrichtingsplan voor het Buurserzand en noordelijk deel Haaksbergerveen (2019)¹². Dit inrichtingsplan is het resultaat van een intensief gebiedsproces in de periode 2013-2019 met de gezamenlijke gebiedspartners Gemeente Haaksbergen, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, LTO Noord, Waterschappen Vechtstromen en Rijn en IJssel en Provincie Overijssel. Ook met grondeigenaren en omwonenden is contact geweest om maatregelen af te stemmen op hun wensen en te kijken naar inpassing in de bedrijfsvoering. **Onderzoeken**

Verschillende onderzoeken zijn uitgevoerd ter onderbouwing of ter bevordering van de uitwerking van de maatregelen voor Buurserzand en Haaksbergerveen:

Uit het onderzoek naar potenties voor uitbreiding van Kalkmoeras in het noordoosten van het Buurserzand (**M22**) blijkt dat de gebiedsmaatregelen de potentie vergroten voor de ontwikkeling van kalkmoerassen aan de oostelijke randzone van de Knoeflaagte in combinatie met Blauwgraslanden. Het vennensysteem van de Knoeflaagte is groter, robuuster en langer watervoerend dan het kleinere Meujenboersven. Deze situatie biedt goede kansen voor doorontwikkeling van Blauwgraslanden met kalkindicerende soorten dat mogelijk onder het habitatype Kalkmoerassen valt. Voor het Meujenboersven wordt geadviseerd om in

¹² [Inrichtingsplan Buurserzand en Haaksbergerveen](#)

samenhang met het verhogen van de grondwaterstanden in de Knoeflaagte ook het peilbeheer van het Meujenboersven aan te passen (**M8**). Ook het peilbeheer van het ven bij de Knoeflaagte moet aan de nieuwe situatie worden aangepast. Nadat de grondwaterstanden in het gebied verhoogd zijn, zal er een beslissing genomen worden of de aanwezige stuw nog nodig blijft.

Er was een specifieke onderzoeksmaatregel ontworpen om de trend in areaal en kwaliteit van de aanwezige habitattypen in Buurserzand en Haaksbergerveen in kaart te brengen (**M21**). Na nader overleg, bleek alleen onderzoek naar Vochtige alluviale bossen urgent, de overige habitats worden gevolgd via SNL-monitoring. Het onderzoek naar Vochtige alluviale bossen is gekoppeld aan het bossenonderzoek in N2000-gebied Landgoederen Oldenzaal:

- Het habitatype Vochtige alluviale bossen is op twee locaties aangewezen op Landgoed 't Waarrecht. Deze locaties hebben te maken met verdroging, verzuring en exoten. Er is geadviseerd om de lokale ontwatering te verondiepen of te dempen, het bos om te vormen naar bos met meer loofbomen of korte vegetatie en de exoten te verwijderen om ruimte te bieden aan inheemse soorten.
- Een bosperceel (BRK Perceelnummer HBG01S 00676G0000) is aangewezen als Vochtig alluviaal bos. Dit perceel heeft te maken met verdroging, eutrofiëring, verzuring en exoten. De maatregelen die worden geadviseerd zijn de aanleg van een dam om te voorkomen dat voedselrijk water het bos inundeert, en om de reuzenbalsemien te verwijderen.

Er is een ecohydrologisch onderzoek uitgevoerd om vast te stellen of ontwikkeling van Zwakgebufferde vennen in de Steenhaarplas te verwachten is als gevolg van het herstel van het lokale hydrologische systeem (**M23**). Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat het niet mogelijk is om in de Steenhaarplas de juiste abiotische condities voor Zwakgebufferde vennen te creëren. Het realiseren van de juiste abiotische condities zou een negatief effect hebben op het functioneren van het natuurlijk hydrologische systeem. Er is dan ook gekozen om geen aanvullende maatregelen voor de instandhouding van de zwakgebufferde vennen op te nemen. Naar verwachting zal de vegetatie van en rondom Steenhaarplas zich ontwikkelen richting Zure vennen en Heiden.

Voor de nadere uitwerking van de maatregelen in het Haaksbergerveen, is een hydrologisch model opgesteld. Dit is nu vrijwel afgerond. Op basis van het hydrologisch model en de ecologische vereisten van de habitattypen wordt in beeld gebracht welke maatregelen noodzakelijk zijn voor het realiseren van de Natura 2000 doelstellingen.

Naast de onderzoeksmaatregelen zijn er ook andere onderzoeken uitgevoerd, zoals:

- Het opstellen en optimaliseren van een grondwatermodel voor Buurserzand. Het model vormt de basis voor de effectberekeningen, welke helpen te bepalen wat de toekomstige bruikbaarheid is van percelen als landbouwgrond en om inzicht te krijgen in hoeverre N2000-doelen kunnen worden gerealiseerd.
- Bodemchemisch en fosfaatonderzoek om zicht te krijgen op de optimaal toekomstige inrichting en het gewenste beheer. Kansrijke plekken, knelpunten en oplossingsrichtingen in zijn in kaart gebracht. Daarnaast werd vastgesteld welke natuurtypen tot ontwikkeling kunnen komen. Gezien de hoge P-concentraties in de bouwvoor is het niet wenselijk om vernattingsmaatregelen uit te voeren, voordat de P-voorraad in de bodem is gereduceerd.
- Ecohydrologische systeemanalyses van deelgebieden:
 - o Uit hydrologisch onderzoek is gebleken dat door middel van verhoging van het drainage-niveau van de Biesheuvelleiding, de Hagmolenbeek en het benedenstroomse uiteinde van de Paardebroekleiding (door middel van ophoging van de bodem en/of opstuwing) op korte termijn verregaand hydrologisch herstel van de Rietschot, 't Waarecht en het Buurserveld mogelijk is.
 - o Onderzoek naar in hoeverre het peil van de Buurserbeek van invloed is op de grondwaterafhankelijke habitattypen in het zuidoostelijk deel van het Buurserzand (deelgebieden Ronde Bulten en Sekmaatsvlakte). Slechts een zeer beperkt deel van de vochtige heide profiteert van een verdere peilverhoging van de Buurserbeek, terwijl de effecten op het omliggende gebied groot zijn. Er worden alternatieven onderzocht voor het halen van de natuurdoelen.
 - o Diverse varianten zijn onderzocht om gebiedsmaatregelen te realiseren voor het creëren van een hydrologische bufferzone in deelgebied Horsterveen. Er is gekozen voor een balans tussen landbouw, natuur en cultuurhistorie zonder dat dit ten koste gaat van de effecten op de hydrologie.
- De effecten van maatregelen in de verschillende deelgebieden zijn onderzocht en beschreven door het deskundigenteam N2000 Buurserzand in verschillende notities of achtergronddocumenten.

- Cultuurhistorisch onderzoek naar Erve 'Op den Vens' te Haaksbergen heeft laten zien dat de cultuurhistorische kwaliteit van het pionierserf moet worden onderkend. Het onderzoek heeft aanbevolen om de oorspronkelijke dekzandrug tussen het erf en het veengebied te herstellen, omdat dit ook positief is voor de Natura 2000-doelstellingen in het gebied. Het verhogen van de grondwaterstand in het gebied kan enkele gevolgen hebben voor het erf. Bijvoorbeeld, het kan noodzakelijk zijn om de enkeergrond op te hogen, zodat een grotere buffer ontstaat tussen de nieuwe grondwaterspiegel en de gewassen op "De Kamp". Ook zullen de zware zomereiken gaan kwijnen, omdat hun wortels diep in de grond zitten. Deze eiken zullen de komende decennia uitvallen door vernatting en verzuring. Er wordt aanbevolen om een herstelplan om de (verdwenen gedeeltes van de) houtwal op te stellen, met nieuw geplant hakhout en overstaanders die kunnen wortelen op hun eigen grondwaterdiepte.

Herstelmaatregelen

De uitkomst van het inrichtingsplan is een gedetailleerde inrichtingskaart met maatregelen voor Buurserzand en Haaksbergerveen en de directe omgeving. De kaart is raadpleegbaar via de link in de voetnoot (ga naar 'Bijlagen bij de regels')¹³.

In Tabel 4 is een overzicht te zien met alle maatregelen voor Buurserzand en Haaksbergerveen.

¹³ [Provinciaal inpassingsplan 'Buurserzand-Horsterveen': Bijlagen bij de regels \(ruimtelijkeplannen.nl\)](#)

Tabel 4: Overzicht (herstel)maatregelen

Maatregel	Omschrijving	Maatregeltipe	% Gereed	
V01	Uitbreiding/verbinden zandverstuivingen	Eenvoudige inrichting		VB
V02	Opschonen	Aanvullend beheer		VB
V03	Opslag verwijderen	Aanvullend beheer		VB
V04	Plaggen	Aanvullend beheer		VB
V05	Uitbreiding/verbinden heischrale graslanden en blauwgraslanden	Eenvoudige inrichting		VB
V06	Verwijderen exoten	Aanvullend beheer		VB
V07	Verhogen zuurgraad	Eenvoudige inrichting		VB
B11	Grote Modderkruiper: vastleggen uitgangssituatie en monitoren	Monitoring	100	BHP
EM1a	Herstel compartimenteringsdammen	Eenvoudige inrichting	0	PN
M1	Verondiepen van de Biesheuvelleiding	Complexe inrichting	0	GA/PN
M11	Kappen naaldbos (opslag verwijderen en/of dunnen)	Aanvullend beheer	40	GA
M12	Begrazen	Doorlopend aanvullend beheer	0	GA
M13	Maaien	Doorlopend aanvullend beheer	100	GA
M14	Kleinschalig plaggen en eventueel bekalken (bij verzuring), gefaseerd, (frequentie afhankelijk van habitatype) (of strooisel verwijderen)	Aanvullend beheer	40	GA
M15	Opslag verwijderen	Aanvullend beheer	10	GA
M16	Schonen vennen	Eenvoudige inrichting	0	GA
M17	Dunnen	Aanvullend beheer	0	GA
M18	Periodieke drukbegrazing	Doorlopend aanvullend beheer	100	GA
M19	Stimuleren kleinschalige verstuiwingen (herstel winddynamiek)	Eenvoudige inrichting	?	GA
M2	Verondiepen/herinrichten van de Hagmolenbeek	Eenvoudige inrichting	0	GA/PN
M21	Onderzoek naar trend in areaal en/of kwaliteit kwalificerende habitats	Onderzoek	100	GA
M22	Onderzoek naar potenties uitbreiding Kalkmoeras in noordoosten Buurserzand. Dit onderzoek kan gevolgen hebben voor de begrenzing. Hiervoor is een LESA nodig.	Onderzoek	100	GA/PN
M23	Onderzoek Steenhaarplassen	Onderzoek	100	GA
M25	Exoten verwijderen	Aanvullend beheer	?	PN
M26	Aanpassen hydrologie voor bossen	Eenvoudige inrichting	0	PN
M4	Herinrichting Buurserbeek (anders dan verwerven, zie M6c)	Eenvoudige inrichting	0	GA/PN
M6a	Aankoop en herinrichting landbouwpercelen langs de Smitterijweg	Complexe inrichting	100	GA/PN
M6b/M6c	Aankoop en herinrichting landbouwenclave De Ronde Bulten en Laakmors en Steenhaar	Complexe inrichting	100	GA/PN
M6d	Opheffen drainerende werking landbouwpercelen De Knoef	Complexe inrichting	0	GA/PN
M7a	Creëren hydrologische bufferzone - verwerven gronden	Complexe inrichting	0	GA/PN
M8	Onderzoek naar effect greppel en stuw Meujenboersven	Onderzoek	100	GA

Toelichting bij Tabel 4: Maatregeltypes

Eenvoudige inrichting

Onder 'Eenvoudige inrichting' vallen die maatregelen waarbij geen bestuurlijke besluitvorming en/of grondverwerving nodig is. Vaak betreft dit interne maatregelen zonder externe invloed buiten het Natura 2000-gebied. Denk hierbij aan bijvoorbeeld het afdammen van greppeltjes binnen een Natura 2000-gebied.

Complexe inrichting

Onder 'Complexe inrichting' vallen maatregelen die zijn opgenomen in een gebiedsproces waar bestuurlijke besluitvorming en/of grondverwerving een onderdeel van uitmaakt.

Aanvullend beheer

Onder 'Aanvullend beheer' vallen maatregelen als extra plaggen en opslag verwijderen die één of meerdere malen in een beheerplan-periode van 6 jaar worden uitgevoerd. Deze maatregelen zijn mogelijk ook herhaalbaar in volgende beheerplan-periodes. Het '%Gereed' in bovenstaande tabel heeft betrekking op de lopende beheerplan-periode.

Doorlopend aanvullend beheer

Onder 'Doorlopend aanvullend beheer' vallen zaken als maaien en begrazen. Dit zijn maatregelen die als ze eenmaal zijn ingezet de hele beheerplan-periode van 6 jaar blijven doorlopen. Deze maatregelen zijn mogelijk ook herhaalbaar in volgende beheerplan-periodes. Het '%Gereed' in bovenstaande tabel heeft betrekking op de lopende beheerplan-periode.

Onderzoek

Onderzoeksmaatregelen zijn maatregelen waarbinnen enkel onderzoek is geformuleerd in de vorm van een project. Onderzoek als onderdeel van een complexe inrichtingsmaatregel valt onder de inhoudelijke voorbereiding van deze complexe inrichtingsmaatregel.

Toelichting bij Tabel 4: % Gereed

In de kolom "% gereed" staan enkele lege cellen. Voor deze maatregelen is de voortgang niet gerapporteerd.

Legenda kolom "bron"

GA	PAS-gebiedsanalyse
BHP	Beheerplan
PN	Programma Natuur
VB	Veegbesluit

Hoofdstuk 6: Beoordeling verwacht effect natuurherstelmaatregelen

6.1 Monitoring

Uit het vorige hoofdstuk blijkt dat voor Buurserzand en Haaksbergerveen, voor wat betreft de eerste beheerplanperiode, het merendeel van de maatregelen uit het Natura 2000-beheerplan nog niet of maar deels zijn uitgevoerd. Zoals vermeld in dat hoofdstuk zijn deze maatregelen voor het Buurserzand en het noordelijk deel van het Haaksbergerven via een gebiedsproces nader geconcretiseerd en tot op perceel niveau uitgewerkt via het inrichtingsplan¹⁴. Na uitvoering van de maatregelen start een traject van monitoring om het effect van de maatregelen te volgen. Wanneer het verwachte effect van een maatregel niet optreedt, kan bijgestuurd worden.

Natura 2000 monitoring

Buurserzand en Haaksbergerveen wordt conform de 'Werkwijze Monitoring Beoordeling Natuurnetwerk – Natura 2000' verschillende monitoringswerkzaamheden gemonitord, namelijk:

- Vegetatiekartering (12-jaarlijks)
- Structuurkartering (6-jaarlijks)
- Florakartering (6-jaarlijks)
- Insectenkartering (6-jaarlijks)
- Broedvogelkartering (6-jaarlijks)
- Abiotiek

Van de bovenstaande karteringen zijn datasets beschikbaar, maar er zijn nog geen analyses uitgevoerd met deze data. Op basis van deze ruwe datasets kunnen geen conclusies getrokken worden voor de eerste versie van de NDA. Het uitgangspunt voor de eerste cyclus van NDA's is dat deze is opgebouwd op basis van bestaande informatie (zie ook paragraaf 1.1).

Procesindicatoren

Om de effectiviteit van de herstelmaatregelen in het Natura 2000-gebied Buurserzand en Haaksbergerveen te beoordelen worden er sinds 2018 verschillende procesindicatoren (Tabel 5) gemonitord. Met deze procesindicatoren wordt per habitatype-maatregelcombinatie beoordeeld of de ontwikkeling van abiotische standplaatscondities en de vegetatie wijst op herstel van de habitattypen.

Data uit procesindicatoren worden nog maar sinds 2018 verzameld en geven daarom beperkt zicht op ontwikkeling van de abiotische condities. Op basis van de in de periode 2018 – 2021 uitgevoerde monitoring geldt dat deze de nulsituatie beschrijft (Eindrapportage Herstelprocesindicatoren, 2021). De effectiviteit van de herstelmaatregelen kan nog niet worden beoordeeld op basis van deze procesindicatoren, omdat de meeste maatregelen nog niet of nog maar (zeer) recent zijn uitgevoerd.

Tabel 5: Overzicht Procesindicatoren Buurserzand en Haaksbergerveen

Procesindicatoren	
Biotisch	
Flora	PQ plots
	Indicatorsoorten
Abiotisch	
Grondwater	Grondwaterkwantiteit
	Grondwaterkwaliteit en bodemvocht
Oppervlaktewater kwaliteit	
Bodemchemie	

Aanvullende monitoringsgegevens

Naast de procesindicatoren worden er diverse andere gegevens bijgehouden. In Tabel 6 is een overzicht te vinden.

¹⁴ Meer informatie over deze werkwijze is te vinden op: [Monitoring en Natuurinformatie - BIJ12](#)

Tabel 6: Monitoringsoverzicht Buurserzand en Haaksbergerveen

Biotisch		
Fauna	Faunamonitoring	Dagvlinders, libellen en sprinkhanen van het Haaksbergerveen (2021)
		Broedvogels van het Haaksbergerveen (2021)
		Dagvlinders, libellen en sprinkhanen van het Buurserzand (2022)
Flora	Vegetatie en florakartering	Buurserzand (2022)

Van de bovenstaande gegevens zijn datasets beschikbaar, maar er zijn nog geen analyses uitgevoerd met deze data. Op basis van deze ruwe datasets kunnen geen conclusies getrokken worden voor de eerste versie van de NDA. Het uitgangspunt voor de eerste cyclus van NDA's is dat deze is opgebouwd op basis van bestaande informatie (zie ook paragraaf 1.1).

Veldbezoeken

Sinds de inwerkingtreding van het PAS (2015) vindt jaarlijks een veldbezoek naar het gebied plaats, waaraan provincie, TBO's en overige geïnteresseerde gebiedspartners deelnemen. Het doel van de veldbezoeken is om een visuele inspectie te doen van het gebied. In het veldbezoek wordt gekeken naar opvallende zichtbare (indicaties voor) ontwikkelingen in de habitattypen en leefgebieden van soorten. Het veldbezoek is nadrukkelijk een aanvulling op, en niet een vervanging van de veel meer gedegen (zowel ruimtelijk als inhoudelijk) kwantitatieve metingen van de natuurkwaliteit. Deze veldbezoeken zijn voortgezet onder de noemer Natura 2000-veldbezoek, omdat het PAS in 2019 is geëindigd. De informatie in deze paragraaf komen voornamelijk uit de veldbezoek-verslagen (veldbezoekverslag 2016-2022).

Algemeen: De hoge stikstofdepositie is in het veld o.a. terug te zien in de vergrassing van heide, bosopslag en verrijking van het water van zwakgebufferde vennen.

Buurserzand

Vochtige, droge en stuifzandheide

Natuurmonumenten maakt zich grote zorgen over het verdwijnen van kenmerkende, karakteristieke (typische) soorten van (vochtige) heide als gentiaanblauwtje, heivlinder en kommavlinder. Alleen van heivlinder is nog een populatie aanwezig in het Buurserzand. Vorig jaar werden voor het laatst enkele eitjes van het gentiaanblauwtje gevonden. In 2022 zijn geen eitjes meer gevonden en lijkt de soort verdwenen. In Overijssel komt het gentiaanblauwtje nu alleen nog maar voor in het Luttenbergerven. Het beheer van het Buurserzand kende de afgelopen jaren geen grote veranderingen ten opzichte van het verleden. Het verdwijnen van kenmerkende soorten kan dan ook niet aan, voor deze soorten ongunstig beheer, toegeschreven worden. Verbinding van heide-elementen binnen het natuurgebied heeft continue aandacht en is momenteel in orde. Het grootste probleem waar kenmerkende heidesoorten mee te maken hebben is dat de resterende populaties te klein zijn om duurzaam voortbestaan te garanderen. De teloorgang van deze typische soorten duidt op een verdere achteruitgang van de kwaliteit van de habitattypen Vochtige heide, Droge heide en Stuifzanden met struikheide. Dit is in lijn met de landelijke ontwikkelingen. Het sterk vergroten van het leefgebied door heide/heischrale natuurgebieden met elkaar te verbinden is van wezenlijk belang voor het voortbestaan van deze soorten.

Bloemrijkdom heide

Zorgpunt is dat vooral door stikstofdepositie in de heide weinig bloemen meer voorkomen, alleen langs de paden is dit beter. Dit komt waarschijnlijk doordat langs de paden het effect van verzuring deels wordt gebufferd doordat hier kalk vrijkomt van aanliggend schelpenpad. Natuurmonumenten experimenteert om lokaal kenmerkende bloemen in heide terug te brengen, o.a. met kleine zaaiplotjes (waar gelijktijdig dolok of steenmeel wordt opgebracht). Op andere plekken wordt gewerkt met het uitstrooien van maaisel. PH op heide is hier circa 4.7. Dit is nog relatief gunstig. Dit komt door de bufferende werking van het aanwezige keileem.

Interne heideverbinding

Om de heidegebieden met elkaar te verbinden is circa 5 jaar terug 5 ha bos gekapt en bodem geplagd. Voorafgaand zijn hierover informatiebijeenkomsten gehouden met het gebied. Daarbij waren enkele bomen blijven staan, maar deze zijn met een storm later omgewaaid. Heide ontwikkelt zich naar wens.

Galgenslat

In gebied Galgenslat is een groot deel van het bos gekapt (winter 2021-2022), de bovengrond geschrapt en een aangrenzende sloot gedempt. In het gekapte deel is veel kieming van hei. Enige

nieuwe opslag van den wordt nog verwijderd. Ontwikkeling vegetatie is in dit gebied positief.

Nieuwe inrichting: enclave Scholten (geen eigendom Natuurmonumenten)

Voor de enclave Scholten is de inrichting flink gevorderd. Een groot deel van de centrale gronden is afgegraven voor ontwikkeling van vochtige heide/heischraal grasland/pioniersvegetaties snavelbies. In de randzone is een deel niet afgegraven, omdat hier dan vaak 60 cm of meer afgegraven moest worden. Op deze percelen wordt ingezet op verschrallingsbeheer. De centrale sloot (west-oost) in het afgegraven deel wordt gedempt, zodat hier een natte slenk ontstaat.

De Schans

Hier is 10-15 jaar terug een vlindercorridor/heideverbinding gerealiseerd. Staatsbosbeheer gaat ten zuiden van de Buurserbeek bos kappen om een heideverbinding te realiseren tussen het Buurserzand en het Haaksbergerveen. Natuurmonumenten gaat dan nog enkele doorgangen in bos maken, voor een goede kortsluiting van de heideverbinding.

Aangegeven is dat de Buurserbeek ook voor veel dieren een barrière vormt en dat hier ook een overgang gerealiseerd zou moeten worden voor onder andere amfibieën en adder.

Recente plaglocatie

In Beheerplan is op basis herstelstrategieën aangegeven dat heide periodiek wordt geplagd. Plaggen is in feite symptoombestrijding en nodig als gevolg van hoge stikstofdepositie. Insteek/lijn is nu om beperkter en kleinschaliger met variatie te plaggen (< 0.5 ha per jaar). Dit wil zeggen, deel oppervlakkig afplaggen en deel chopperen om meer rekening te houden met bodembioïologie. Effect variatie in maatregelen is te zien op recente plagplekken (o.a. met pionierssoorten als witte snavelbies en ronde zonnedauw).

Buurserstraat en heideverbinding naar landgoed Horste

Heideverbinding van heide Natuurmonumenten naar landgoed Horste is niet opgenomen in Beheerplan. Dit betreft zowel heideverbinding als herstel Mauritsbaan (cultuurhistorie; weg voor leger Prins Maurits). Dit is een kans voor een aanvullende heideverbinding.

Droge heide met Jeneverbesstruweel en Stuifzandheide

In het gebied met Droge heide ligt ook een opgave voor uitbreiding van de Stuifzandheide. In de winter 2020-2021 is hier op kleine schaal (enkele ares) lokaal de bovenlaag (circa 5 cm) losgemaakt om Zandverstuivingen (onderdeel veegbesluit) en Stuifzandheide te bevorderen. Daarbij is de inzet dat dit plaatsvindt met maatwerk op plekken met jonge bodems (geen podzol-profiel) zonder korstmosontwikkeling.

In het aangrenzende deel is bos gekapt (circa 3 jaar terug) om droge/vochtige heideterreinen met elkaar te verbinden en daarmee de kwaliteit te verbeteren. Ook hier liggen lokaal kansen voor Zandverstuivingen en Stuifzandheide.

Uitbreiding van Zandverstuivingen kan ten koste gaan van Stuifzandheide, maar dit zal in praktijk beperkt blijven.

Faunavoorzieningen

In Buurserzand is op aantal plaatsen bos gekapt om heideterreinen met elkaar te verbinden. Om verbindingen goed te laten functioneren voor b.v. amfibieën is het ook nodig om voorzieningen (o.a. faunaduikers/-voorzieningen) te treffen om dieren veilig wegen te laten oversteken. Buurserstraat is drukste weg en grootste knelpunt. Hier vallen geregeld slachtoffers onder das, ree en eekhoorn en vermoedelijk ook onder reptielen, amfibieën en kleinere zoogdieren.

Potenties

De inrichtingsmaatregelen in het Buurserzand en noordelijk deel van het Haaksbergerveen dragen bij aan herstel van de hydrologie van het gebied en naar verwachting aan herstel, behoud en uitbreiding van de habitattypen. In de enclave Scholten en de verbinding tussen Buurserzand en Haaksbergerveen liggen goede kansen voor uitbreiding van vochtige heide, heischraal grasland en pioniervegetaties met snavelbies. De hoge atmosferische depositie is daarbij nog steeds groot knelpunt.

Rietschot (geen Natura 2000-habitat)

Voor dit gebied heeft eerst eco-hydrologisch onderzoek plaatsgevonden door Jan Willem van 't Hullenaar en op basis hiervan is een inrichtingsplan gemaakt. In dit gebied is rond 2000 de bovenlaag (10-30 cm) afgegraven (na maisland). Dit gebied is een kwelgebied en ontwikkelt zich naar zeer bloemrijk hooiland met orchideeën (o.a. parnassia, klokjesgentiaan, draadgentiaan, stijf ogentroost, rietorchis, gevlekte orchis, moeraswespenorchis). Lokaal is hier ook kieming van Jeneverbes, die zoveel mogelijk ontzien wordt bij het maaien. Opslag berk wordt door jaarlijks maaien zoveel mogelijk in de hand gehouden. Het perceel zelf kwalificeert niet als Natura 2000 habitattypen, maar het perceel kan van belang zijn voor (typische)soorten van Natura 2000 habitattypen of ontwikkeling naar habitattypen.

Exoten

In het Rietschot komt langs het ven (H3130) de exoot watercrascula voor. Deze soort breidt zich gemakkelijk uit en kan sterk kan gaan woekeren. Er is nog geen bevredigende oplossing voor deze soort.

Haaksbergerveen

Algemeen

In algemene zin is in het Haaksbergerveen sprake van (langdurige) verdroging, verzuring en vermessing door ontwatering en verhoogde stikstofdepositie. Van de laatste vijf zomers, waren er vier erg droog. Voor habitattypen die kwalificeren op basis van jaarrond stabiele hoge waterstanden, zoals Actieve hoogvenen en Herstellende hoogvenen zijn constante grondwaterstanden rond maaiveld noodzakelijk voor instandhouding. De afgelopen droge zomers hebben hier geen goed aan gedaan.

De maatregelen voor het Haaksbergerveen zijn gepland voor de tweede beheerplanperiode. Herstel is van groot belang op korte termijn. Daarom wordt er door de provincie Overijssel, gemeente Haaksbergen en Staatsbosbeheer er gezamenlijk op ingezet om de uitwerking en uitvoering naar voren te halen.

Actief hoogveen

In Haaksbergerveen ligt nog ca. 2.5 ha actief hoogveen. Hier ligt een stukje met Actief hoogveen (H7110A) met een drijvend veenpakket met een goed ontwikkelde vegetatie met veenpluis, lavendelheide, hoogveenveenmos en kleine veenbes. Landelijk is dit nog een van de weinige locaties van enige omvang met actief hoogveen.

Op andere locatie (noordelijk Haaksbergerveen) had zich actief hoogveen op vaste ondergrond ontwikkeld, maar dit is door droge zomers nu verdwenen.

Verwijderen opslag in herstellend hoogveen en actief hoogveen

In het Haaksbergerveen wordt hard gewerkt aan het verwijderen van achterstallige bosopslag. Dit is een grote operatie. Om beschadiging van het herstellend hoogveen te beperken, wordt de opslag op kwetsbare plekken handmatig verwijderd en met een lier uit het gebied verwijderd. Op andere plekken met minder kwetsbare vegetatie wordt ook machinaal opslag verwijderd. Bij de opdracht voor het verwijderen van bosopslag (2022-2023) is ook vastgelegd, dat hier 3 jaar onderhoud op volgt, om nieuwe uitloop tegen te gaan. De verwachting is dat dit ook na deze 3 jaar zou moeten worden voortgezet.

Op grens met Duitsland is in jaren zeventig vorige eeuw folie aangebracht, maar dit functioneert niet meer (lekt). Grenssloot met Duitsland betreft diepe sloot tussen landbouwgebied (maisland) in Duitsland aanliggend aan herstellend hoogveen. Deze sloot heeft sterk drainerende werking op hoogveen en zou moeten worden gedempt. Hierover zal nadere afstemming met Duitsland moeten plaatsvinden.

Percelen buffer oostkant

In circa 1998 zijn aantal percelen aan oostkant afgeplagd/afgegraven. Deze percelen ontwikkelen zich naar soortenrijke vochtige heide (o.a. draadgentiaan, dwergzegge, waterpostelein, moerashertshooi, blauwe zegge). Beheer: jaarlijks maaien en schapenbeweidning.

Afkalvende kade op grens met landbouwgebied: kade lekt; dit was vooral in voorjaar 2021 goed zichtbaar. Er bestaat risico op doorbraak. Aanliggend perceel is nog in landbouwkundig gebruik. Voor herstel kade zou dit perceel bij het natuurgebied moeten worden betrokken.

Speerwaterjuffer

In Nederland komt de speerwaterjuffer nog op drie locaties voor. Eén van die locaties is het Haaksbergerveen, maar de soort neemt ook hier af en komt hier nu nog maar op één van de drie locaties voor. In de winter van 2019-2020 is daarom door Staatsbosbeheer langs het (grens)pad opslag verwijderd om het leefgebied van de Speerwaterjuffer te verbeteren. Deze soort zit vooral bij open water met fonteinkruiden. Op één locatie zijn in 2020 circa 70 speerwaterjuffers geteld, maar de situatie blijft kritiek. Er is contact met Duitsland om mogelijk ook hier maatregelen te nemen (opslag verwijderen). In 2022 was het een goed jaar voor de soort, maar onbekend is welke impact de droogte zal hebben op de volgende generatie.

6.2 Expertoordeel

In het Buurserzand & Haaksbergerveen is sprake van een 'sense of urgency' op het gebied van watercondities. Dit betekent dat, zonder aanvullende maatregelen, voor de korte termijn een onherstelbare situatie kan worden verwacht waardoor de kernopgave en hierbij behorende instandhoudingsdoelstellingen niet meer realiseerbaar zijn. Daarbij hebben de droge zomers van de afgelopen jaren geen goed gedaan. Dit vraagt voor het Haaksbergerveen een urgente aanpak.

Zowel in het Buurserzand als het Haaksbergerveen zijn verdroging, een veel te hoge stikstofdepositie en het ontbreken van verbindingen met andere natuurgebieden de grootste knelpunten voor het behoud van habitattypen en kwetsbare soorten. Veel interne maatregelen zijn uitgevoerd. Voor het Buurserzand en

noordelijk deelgebied Haaksbergerveen is PIP opgesteld en vindt nu (2022-2023) uitvoering van inrichting plaats. Door terreinbeheerders wordt aandacht gevraagd om bij realisatie van heideverbindingen bij wegen ook faunavoorzieningen in beeld te brengen. Hierin is nu in het Beheerplan niet voorzien.

Steeds duidelijker wordt dat versnippering van leefgebied (habitattypen) een belangrijk knelpunt is voor soorten in Zuidoost Twente. Dit geldt met name voor soorten van heide, heischrale graslanden en hoogveen. Veel soorten zijn al verdwenen, zoals tapuit, zandhagedis, zilveren maan, en recentelijk gentiaanblauwtje. Er staan op dit moment nog steeds (typische) soorten op het punt te verdwijnen. Voor herstel en voortbestaan van deze soorten is het essentieel dat de bestaande heide- en hoogveengebieden (Buurserzand, Haaksbergerveen, Witte Veen en Aamsveen) weer met elkaar worden verbonden.

In herstellend hoogveen (Haaksbergerveen) is/wordt een grote slag gemaakt met het verwijderen van bosopslag (achterstallig onderhoud). Voor dit deel van het Haaksbergerveen (Hoogveen) hebben partijen (provincie, gemeente, Staatsbosbeheer) afgesproken dat er wordt gestreefd naar een snellere uitvoering van maatregelen. Er wordt al langere tijd gewerkt aan een hydrologisch model. Dit is nu grotendeels afgerond. Op basis van het model en de ecologische vereisten van de habitattypen moet in beeld worden gebracht welke maatregelen voor het Herstellend/Actief hoogveen noodzakelijk zijn voor het realiseren van de doelen. Dit reikt naar verwachting verder dan de maatregelen die nu in het Beheerplan Natura 2000 zijn opgenomen. Voor behoud van het hoogveen is het, zeker na meerdere droge zomers, van groot belang dat op korte termijn uitvoering kan worden gegeven aan hydrologische herstelmaatregelen.

Hoofdstuk 7: Conclusie

7.1 Synthese

De inrichting van het Buurserzand en het noordelijk deel van het Haaksbergerveen zijn nu in uitvoering. Uit monitoring moet blijken of daarmee de hydrologie voldoende wordt hersteld. Voor het Haaksbergerveen wordt nu de laatste hand gelegd aan een hydrologisch model. De verwachting is dat de maatregelen voor het Herstellend hoogveen die nu zijn opgenomen in het Beheerplan onvoldoende zijn om de hydrologie te herstellen. Uit doorrekeningen moet blijken welke aanvullende maatregelen nodig zijn. De verwachting is dat deze verder gaan dan de begrenzing van het Natura 2000 gebied. Meerdere droge zomers zijn ongunstig geweest voor het Herstellend hoogveen. Dit maakt de aanpak nog meer urgent.

Voor wat betreft de drukfactor stikstof: overbelasting met stikstof blijft een groot knelpunt i.r.t. het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in het Natura 2000-gebied. Het merendeel van het areaal aan habitattypen is momenteel en blijft ook in 2030 matig tot sterk overbelast (zie paragraaf 4.2). Daarbij komt nog dat Bobbink et al (2022) de habitattypen Heischrale graslanden en actieve hoogvenen als slecht herstelbaar benoemen. Voor dergelijke habitattypen geldt een grote urgentie om de stikstofdepositie op zeer korte termijn te reduceren tot onder de KDW.

Het merendeel van het areaal aan habitattypen blijft namelijk ook in 2030 matig tot sterk overbelast (zie paragraaf 4.2). De omgevingscondities zijn hierdoor niet duurzaam op orde en blijven onvoldoende. Door vermessing en verzuring binnen deze habitattypen zullen in de toplaag van de bodem uiteindelijk steeds grotere negatieve effecten optreden. Dit heeft vervolgens een weerslag op de kwaliteit van deze habitats. Op deze locaties wordt via overlevingsmaatregelen, welke gericht zijn op het tegengaan van vermestende (plaggen, maaien en afvoeren, begrazen) en verzurende (belalken, steenmeel) effecten, maximaal ingezet om de effecten van overmatige N-depositie te bestrijden. Toch worden deze maatregelen onvoldoende geacht om de negatieve effecten van de langjarige overbelasting van stikstof (zowel verleden, heden als toekomst) tegen te gaan. Aanvullende bronmaatregelen zijn dus noodzakelijk om tot systeemherstel te komen. Wanneer het systeem hersteld is en de bodemcondities op orde zijn, dan is het mogelijk om de intensiteit van het beheer te verminderen en over te stappen op regulier beheer.

De verspreide ligging van vaak relatief kleine leefgebieden (habitattypen) is een belangrijk knelpunt voor soorten in Zuidoost Twente. Voor herstel en voortbestaan van deze soorten is het essentieel dat de bestaande heide- en hoogveengebieden (Buurserzand, Haaksbergerveen, Witte Veen en Aamsveen) weer met elkaar worden verbonden.

7.2 Lange termijn en toekomstperspectief

De inrichtingsmaatregelen in het Buurserzand kunnen in belangrijke mate bijdragen aan herstel van de hydrologie en kwaliteitsverbetering en uitbreiding van de habitattypen. Groot zorgpunt is herstel van de hydrologie van het Herstellend/Actief hoogveen in het Haaksbergerveen. Dit vraagt naar verwachting maatregelen die (aanzienlijk) verder reiken dan het Natura 2000 gebied. Daarbij bestaat het risico dat dit meer tijd kost en onherstelbare schade optreedt aan het Hoogveen.

Daarnaast blijft de stikstofdepositie voor de meeste habitattypen ook in 2025 en 2030 sterk of matig overbelast en daarmee een groot knelpunt. De omgevingscondities zijn hierdoor niet duurzaam op orde en blijven onvoldoende. De overlevingsmaatregelen welke gericht zijn op het tegengaan van vermestende (plaggen, maaien en afvoeren, begrazen) en verzurende (bekalken, steenmeel) effecten worden maximaal ingezet. Desalniettemin worden deze maatregelen onvoldoende geacht om de negatieve effecten van de langjarige overbelasting van stikstof (zowel verleden, heden als toekomst) tegen te gaan. Aanvullende bronmaatregelen zijn dus noodzakelijk om tot systeemherstel te komen.

Er zijn en worden binnen het Natura 2000 gebied diverse heideverbindingen gerealiseerd om de kwaliteit te verbeteren en uitwisseling van heidesoorten mogelijk te maken. Aansluitend hierop is het wenselijk om voor deze soorten (o.a. amfibieën, reptielen) ook faunavoorzieningen te realiseren. Daarnaast is het voor veel typische soorten van heide- en hoogveengebieden essentieel dat de bestaande heide- en hoogveengebieden van Buurserzand, Haaksbergerveen, Witte Veen en Aamsveen weer met elkaar worden verbonden.

7.3 Eindoordeel

Het eindoordeel (Tabel 7) voor Buurserzand en Haaksbergerveen volgt uit deze Natuurdoelanalyse in vergelijking met de referentiesituatie uit het aanwijzingsbesluit. Er wordt gekeken of behoud van de natuurdoelen is geborgd en het behalen van instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 3) binnen bereik blijft of komt bij de te verwachten stikstofdepositie (hoofdstuk 4), in combinatie met andere drukfactoren en gegeven de geborgde (uitgevoerde en geprogrammeerde) natuurherstelmaatregelen (hoofdstuk 5). In het eindoordeel wordt gewerkt met drie definities: 'Ja', 'Ja, mits' en 'Nee, tenzij':

Leiden de maatregelen tot het tegengaan van verslechtering én bereiken instandhoudingsdoelstellingen?	
Ja	De natuurdoelanalyse levert in dit geval de ecologische onderbouwing dat het vastgestelde pakket maatregelen realisatie van de instandhoudingsdoelstelling mogelijk maakt door het op orde brengen van de condities daarvoor. Deze uitkomst bevestigt het maatregelenpakket en biedt basis voor verdere uitwerking van maatregelen in gebiedsplannen.
Ja, mits	De natuurdoelanalyse levert de ecologische onderbouwing dat het vastgestelde pakket maatregelen, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, verslechtering weliswaar voorkomt, maar dat aanvullende maatregelen nodig zijn voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstelling op lange termijn. Dit leidt tot verdere verkenning van aanvullende maatregelen. Dat kunnen zowel bronmaatregelen zijn als natuurherstelmaatregelen.
Nee, tenzij	De natuurdoelanalyse levert een ecologische beoordeling van het pakket maatregelen waaruit blijkt dat met vastgestelde maatregelen verslechtering niet valt uit te sluiten. De natuurdoelanalyse maakt in dat geval duidelijk wat de knelpunten zijn.

Op basis van de analyses in voorgaande hoofdstukken komen wij tot de onderstaande eindoordelen:

Tabel 7: Eindoordeel Buurserzand en Haaksbergerveen

		Doel		Trend		Stikstof		Verslechtering	IHD	Rest-probleem	Eindoordeel
		Oppervlakte	Kwaliteit	Oppervlakte	Kwaliteit	Overbelasting 2020	Prognose overbelasting 2030				
H2310	Stuifzandheiden met struikhei	>	=	=	?	Matig	Naderend tot matig	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie Klein oppervlak	Nee, tenzij
H2330	Zandverstuivingen	=	=	?	?	Matig tot sterk	Matig tot sterk	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof, hydrologie, Isolatie	Nee, tenzij
H3130	Zwakgebufferde vennen	=	>	=	+/=	Sterk	Matig tot sterk	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof, hydrologie, Isolatie	Nee, tenzij
H3160	Zure vennen	=	>	?	?	Matig tot sterk	Matig tot sterk	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H4010A	Vochtige heiden	>	=	+	+	Licht tot matig	Geen tot matig	Niet uitgesloten	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H4030	Droge heiden	=	=	?	?	Matig	Naderend tot matig	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H5130	Jeneverbesstruwelen	=	>	+	+	Matig	Naderend tot matig	Niet uitgesloten	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H6230	Heischrale graslanden	=	=	?	?	Matig	Matig	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie Klein oppervlak	Nee, tenzij
H6410	Blauwgraslanden	=	>	?	?	Matig	Naderend tot matig	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie Klein oppervlak	Nee, tenzij
H7110B	Actieve hoogveen	>	>	+	+	Sterk	Sterk	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie Klein oppervlak	Nee, tenzij
H7120	Herstellend hoogveen	>	>	+	+	Sterk	Sterk	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	=	=	?	?	Geen tot matig	Geen (tot matig)	Wordt niet voorkomen	Onbekend	Hydrologie Isolatie	Ja, mits
H7230	Kalkmoerassen	=	=	?	?	Matig	Geen	Niet uitgesloten	Onbekend	Hydrologie Isolatie Klein oppervlak	Nee, tenzij
H9190	Oude eikenbossen	=	=	?	?	Matig	Licht tot matig	Niet uitgesloten	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H91D0	Hoogveenbossen	>	=	=	?	Matig tot licht	Naderend tot matig	Wordt niet voorkomen	Niet binnen bereik	Stikstof Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij

H91E0C	Vochtige alluviale bossen	=	=	?	?	Geen tot matig	Geen	Wordt niet voorkomen	Onbekend	Hydrologie Isolatie	Nee, tenzij
H1145	Grote modderkruiper	nvt	=	nvt	=	nvt	nvt			Isolatie	Ja, mits
H1166	Kamsalamander	nvt	=	nvt	=	nvt	nvt			Isolatie	Ja, mits
H1042	Gevlekte witsnuitlibel	>	>	?	?	nvt	nvt			Kleine populatie	Nee, tenzij

Legenda

Doelstelling en huidige kwaliteit
 = Behouddoelstelling
 > Uitbreiding- of verbeterdoelstelling

Trend in oppervlakte of kwaliteit:
 + Positieve trend
 - Negatieve trend
 = Stabiele trend
 ? Trend onbekend

Uit het overzicht uit tabel 7 blijkt dat vijftien van de zestien stikstofgevoelige habitats in Buurserzand en Haaksbergerveen beoordeeld zijn met 'Nee, tenzij'. Dit betekent dat verslechtering niet uit te sluiten valt. De instandhoudingsdoestellingen voor dit gebied op de lange termijn zijn niet in zicht of er is nog niet voldoende informatie beschikbaar om te onderbouwen dat de habitats niet verslechteren. Een richting voor nieuwe (herstel)maatregelen wordt gegeven in hoofdstuk 8.

Hoofdstuk 8: Richting nieuwe (natuurherstel)maatregelen

Herstelmaatregelen voor het Haaksbergerveen moeten op basis van het hydrologisch model nog nader worden uitgewerkt. Deze reiken naar verwachting verder dan het huidige Natura 2000 gebied, waardoor het mogelijk meer tijd kost om tot realisatie te komen. Voor behoud en herstel van het hoogveen zijn maatregelen echter zeer urgent.

Er zijn nog geen plannen om invulling te geven aan de kernopgave voor het herstellen van de randzone om het Haaksbergerveen (7.06 W). Zodra het hydrologisch model klaar is, moet worden gekeken hoe invulling kan worden gegeven aan deze kernopgave.

De eerste maatregelen om versnippering van arealen op te heffen zijn genomen. Zo zijn er binnen het Natura 2000-gebied diverse heideverbindingen gerealiseerd om de kwaliteit te verbeteren en uitwisseling van heidesoorten mogelijk te maken. Aansluitend hierop is het wenselijk om voor deze soorten (o.a. amfibieën, reptielen) ook faunavoorzieningen te realiseren. Hiermee wordt echter het grote probleem, de geïsoleerde ligging van dit N2000 gebied, nog niet opgelost. Omdat het probleem van isolatie meerdere N2000 gebieden in deze regio treft (nog steeds sterven er soorten uit), zou er goed moeten worden gekeken hoe met name de Natura 2000 gebieden Buurserzand, Haaksbergerveen, Witte Veen en Aamsveen en NNN-gebied Lankheet weer functioneel in verbinding met elkaar kunnen worden gebracht.

Daarnaast speelt ook op langere termijn de drukfactor stikstof. Aanvullende maatregelen zijn noodzakelijk om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen bereiken. Met het huidige maatregelenpakket wordt door maximale inzet van de (relevante) beschikbare overlevingsmaatregelen de negatieve effecten van de te hoge stikstofdepositie tegengegaan. Dit is echter niet voldoende om de negatieve effecten van de te hoge stikstofdepositie voldoende teniet te doen en daarmee zicht te hebben op het op de langere termijn behalen van de instandhoudingsdoelen voor het Natura 2000-gebied. Verslechtering valt niet uit te sluiten. Het is van belang om aanvullende (bron)maatregelen te nemen om de stikstofdepositie in het gebied verder omlaag te brengen.

Referenties

Documenten:

- Antea Group. (2020). Natuurherstelmaatregelen N2000 Buurserzand, Horsterveen en Witte Veen. Uitwerking definitief ontwerp.
- Bobbink, R. (2021). Effecten van stikstofdepositie nu en in 2030: een analyse. Onderzoekcentrum B-WARE, Nijmegen. Rapportnummer RP-20.135.21.35.
- Bobbink, R., G. van Dijk, E. Remke & H. Tomassen (2022). Herstelbaarheid van door stikstofdepositie aangetaste Natura 2000-habitattypen: een overzicht. Onderzoekcentrum B-WARE, Nijmegen. Rapportnummer RP-21.117.21.95.
- Bobbink, R., Loeb, R., Bijlsma, R. J., & van Delft, S. P. J. (2019). Doet extreme droogte stikstofbom in droge heide barsten? Vakblad Natuur Bos Landschap, (160), 3-6.
- BWare. (2017). Fosfaatonderzoek PAS Buurserzand-Haaksbergerveen.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2022). Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden.
- Hullenaar, B. (2017). Ecohydrologisch onderzoek en planuitwerking Galgenslat en Steenhaarplas.
- Pratsensis. (2019). Inrichtingsplan Buurserzand en Horsterveen. In opdracht gemeente Haaksbergen.
- Provincie Overijssel. (2020). Addendum Beheerplan Natura 2000-gebied Buurserzand en Haaksbergerveen (nr. 53) Overijssel.
- Provincie Overijssel. (2017). Natura 2000 beheerplan Buurserzand en Haaksbergerveen.
- Provincie Overijssel. (2017). Natura 2000 Gebiedsanalyse voor de Programmatie Aanpak Stikstof (PAS) Buurserzand en Haaksbergerveen.
- Provincie Overijssel (2022). Ontwikkelopgave Natura 2000 Jaarverslag 2021
- Sweco. (2021, december). Eindrapportage monitoring herstelmaatregelen Buurserzand en Haaksbergerveen 2018 - 2021 - Herstelprocesindicatoren.
- Tomassen, H., E. Remke & R. Bobbink (2022). Aanvulling op rapportage Herstelbaarheid van door stikstofdepositie aangetaste Natura 2000-habitattypen: een overzicht. Onderzoekcentrum B-WARE, Nijmegen. Rapportnummer RP-22.048.22.117.
- Vechtstromen, gemeente Haaksbergen en Provincie Overijssel (2019); Inrichtingsplan Buurserzand & Horsterveen.

Webbronnen:

- BIJ12. (2022, 2 februari). Monitoring en Natuurinformatie. Geraadpleegd op 1 september 2022, van <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/monitoring-en-natuurinformatie/>
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. (z.d.). Natura 2000 Buurserzand en Haaksbergerveen. Natura 2000 in Nederland. Geraadpleegd op 3 mei 2022, van <https://natura2000.nl/gebieden/overijssel/buurserzand-haaksbergerveen>
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). (z.d.). AERIUS-monitor Overijssel. AERIUS Monitor. Geraadpleegd op 1 november 2022, van <https://monitor.aerius.nl/gebieden.html?voortouwnemer=overijssel>

Bijlage 1: Instandhoudingsdoelstellingen en omgevingscondities vanwege 'Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden'

Op 25 november 2022 maakte de Minister van LNV het zogenaamde 'Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden' bekend (ook wel genoemd 'Veegbesluit'). Het Veegbesluit wijzigt voor 101 Natura 2000 gebieden in Nederland het aanwijzingsbesluit. Vast is komen te staan dat in deze Natura 2000 gebieden ten tijde van de aanwijzing natuurwaarden (habitattypen en soorten) voorkwamen maar waarvoor in het aanwijzingsbesluit nog geen instandhoudingsdoel was geformuleerd. Het Veegbesluit herstelt deze situatie. Dit Veegbesluit formuleert voor de betreffende natuurwaarden nu ook instandhoudingsdoelen.

Het Veegbesluit formuleert voor Buurserzand en Haaksbergerveen instandhoudingsdoelstellingen voor het habitattypen:

- H2330 - Zandverstuivingen
- H3160 - Zure vennen
- H6230 - Heischrale graslanden
- H6410 - Blauwgraslanden
- H7150 - Pioniervegetaties met snavelbies
- H9190 - Oude eikenbossen

En voor de soort H1042 – Gevlekte witsnuitlibel.

Aangezien deze habitattypen nog niet in het beheerplan zijn opgenomen, is de informatie over de ecologische vereisten, oppervlakte, kwaliteit en trends opgenomen in deze bijlage. Deze teksten waren reeds opgesteld vanwege publicatie van het ontwerp-Veegbesluit in 2018.

Gebiedsanalyse H2330 – Zandverstuivingen

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

0,88 ha van dit habitatype ligt in het centrale deel van het Buurserzand en wordt deels gedomineerd door grijs kronkelsteeltje en deels betreft het rompgemeenschappen met zandstruisgras, ruig haarmos, buntgras, gewoon struisgras. Overwegend matige kwaliteit.

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

Habitatype is arm aan typische soorten. Kwaliteit is matig. Trend is stabiel.

Stikstofdepositie in relatie tot kritische depositiewaarde (KDW)

In 2014 is over het gehele oppervlak van dit habitatype sprake van een sterke overschrijding. In 2030 is de stikstofdepositie weliswaar gedaald maar is er nog steeds over het hele oppervlak sprake van een matige overschrijding van de kritische depositiewaarde.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

Het habitatype betreft pionierbegroeiingen in afwisseling met onbegroeid zand op droge, zeer voedselarme zandgrond in binnenlandse stuifzandgebieden en komt op kleine schaal voor in heidelandschappen.

Overige randvoorwaarden:

- Matig zuur (pH 4-5)
- Droog (GVG > 40 cm-mv)
- Zeer zoet (< 150 mg Cl/l)
- Zeer voedselarm
- Geen overstromingstolerantie
- Mozaïek van voornamelijk begroeide duinen afgewisseld met laagtes met kaal zand en zeer open vegetatie;
- Begroeide delen beslaan tenminste 40 – 50%, waarvan tenminste de helft met buntgras en/of korstmossen;
- Hoge bedekking van korstmossen (> 10%);
- Erosie en sedimentatie door wind en regenwater;
- Optimale functionele omvang: vanaf honderden hectares.
- Maximale stikstofdepositie van ca 714 mol N/ha.jr

Knelpuntenanalyse

K11 Geringe oppervlak is knelpunt voor behoud van de kwaliteit (o.a. voor de typische soorten)
K12, 13 Hoge stikstofdepositie.

Maatregelen

Voorkomen verslechtering korte termijn

Het habitatype wordt deels gedomineerd door grijs kronkelsteeltje en deels betreft het rompgemeenschappen met zandstruisgras, ruig haarmos, buntgras en gewoon struisgras. Overwegend matige kwaliteit. De trend is onbekend. Om verslechtering op korte termijn te voorkomen, is voortzetting van effectgerichte maatregelen die de effecten van stikstofdepositie verlichten nodig, vergelijkbaar met H2310 Stuiwandheiden met struikhei. Dergelijke maatregelen zijn kleinschalig plaggen (M14) en opslag verwijderen (M15).

Voor behoud van de kwaliteit is tevens uitbreiding van de kleine oppervlaktes zandverstuiving nodig. Onderzoek is nodig waar en op welke wijze deze uitbreiding kan plaatsvinden (M24).

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

De maatregelen die nodig zijn voor instandhouding op de lange termijn sluiten aan bij de maatregelen die nodig zijn voor H2310 Stuiwandheiden met struikhei, M19 verstuiving stimuleren.

Gebiedsanalyse H3160 - Zure vennen

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

4,67 ha van dit habitatype ligt verspreid over verschillende vennen in de noordelijke rand van het Buurserzand. Grotendeels gaat het om rompgemeenschappen met knolrus en veenmos, matige kwaliteit.

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

Habitatype is arm aan typische soorten. Kwaliteit is matig. Trend in areaal en kwaliteit is stabiel.

Stikstofdepositie in relatie tot kritische depositiewaarde (KDW)

In 2014 is over het gehele oppervlak van dit habitatype sprake van een sterke overschrijding. In 2030 is de stikstofdepositie weliswaar gedaald maar is er nog steeds over het hele oppervlak sprake van een matige tot sterke overschrijding van de kritische depositiewaarde.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

Dit habitatype omvat natuurlijke poelen en meren met zuur water en veenmodder op de bodem. Het betreft zo goed als uitsluitend door regenwater gevoede heidevennen en vennen in de randzone van hoogveengebieden.

Overige randvoorwaarden:

- Matig zuur tot zuur (pH 4-5,5)
- Diep water tot droogvallend ondiep water (GVG > -20 cm-mv)
- Zeer zoet (< 150 mg Cl/l)
- Zeer tot matig voedselarm
- Geen overstromingstolerantie
- Dystroof water (voedselarm en zuur, door humuszuren vaak bruinegekleurd) water;
- Combinatie van open water en verlandingsvegetatie;
- Kruidlaag, indien aanwezig, gedomineerd door schijngrassen;
- Moslaag, indien aanwezig, gedomineerd door veenmossen;
- Optimale functionele omvang: vanaf enkele hectares.
- Maximale stikstofdepositie van ca 714 mol N/ha.jr

Knelpuntenanalyse

K12, 13 Hoge stikstofdepositie.

Maatregelen

Voorkomen verslechtering korte termijn

De actuele kwaliteit van de zure vennen is matig. De trend is onbekend. De belangrijkste knelpunten komen overeen met die van de zwakgebufferde vennen: verdroging en stikstofdepositie. Herstel van de waterhuishouding is daarom ook voor dit habitatype noodzakelijk, evenals maatregelen die de effecten van stikstofdepositie beperken. Zie hiervoor de maatregelen bij H3130 Zwak gebufferde vennen.

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

Het doel voor dit habitattype is behoud van oppervlak en verbetering van de kwaliteit. Op basis van de herstelstrategieën wordt ervanuit gegaan dat het pakket aan hydrologische herstelmaatregelen in combinatie met de volgende beheermaatregelen voor deze doelen voldoende zijn M11 kappen naaldbos, M14 kleinschalig plaggen, M15 opslag verwijderen en M16 schonen vennen.

Gebiedsanalyse H6230 – *Heischrale graslanden

Actueel areaal en kwaliteit habitattype

0,02 ha van dit habitattype ligt in het Buurserzand en betreft de associatie met klokjesgentiaan en borstelgras (vochtige variant van de heischrale graslanden). De kwaliteit is matig.

Trends in areaal en kwaliteit habitattype

Het habitattype komt in een klein oppervlak voor langs het Meujenboersven op een locatie waar keileem dagzoomt. Het is arm aan typische soorten en het geringe oppervlak maakt het habitattype erg kwetsbaar. De kwaliteit is matig, de trend stabiel.

Stikstofdepositie in relatie tot kritische depositiewaarde (KDW)

In 2014 is over het gehele oppervlak van dit habitattype sprake van een matig tot sterke overschrijding. In 2030 is de stikstofdepositie weliswaar gedaald maar is er nog steeds over het hele oppervlak sprake van een matige overschrijding van de kritische depositiewaarde.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

Dit habitattype omvat min of meer gesloten, zogenoemde halfnatuurlijke graslanden op betrekkelijk zure zand- en grindbodems. Goed ontwikkelde heischrale graslanden zijn zeer rijk aan allerlei grassoorten, kruiden en paddenstoelen. Een deel van de soorten komt ook voor in heide-begroeiingen. Op de hogere zandgronden komen heischrale graslanden zowel op vochtige als op relatief droge standplaatsen voor. In het Buurserzand gaat het om de vochtige variant.

Overige randvoorwaarden:

- Zwak zuur tot matig zuur (pH 4-6,5)
- Nat tot droog (GVG 10 tot > 40 cm-mv)
- Zeer zoet (< 150 mg Cl/l)
- Zeer voedselarm tot licht voedselrijk
- Geen overstromingstolerantie
- Dominantie van grassen en kruiden;
- Aanwezigheid van dwergstruiken met geringe bedekking (< 25%);
- Hoge soortenrijkdom (> 20 plantensoorten/m²);
- Optimale functionele omvang: vanaf enkele hectares.
- Maximale stikstofdepositie van ca 714 mol N/ha.jr

Knelpuntenanalyse

K11 Geringe oppervlak is knelpunt voor behoud van de kwaliteit (o.a. voor de typische soorten)
K12, 13 Hoge stikstofdepositie.

Maatregelen

Voorkomen verslechtering korte termijn

Het vochtige heischrale grasland komt over een zeer klein oppervlak goed ontwikkeld voor met de associatie van klokjesgentiaan en borstelgras. De belangrijkste knelpunten komen overeen met die van de andere vochtige habitattypen: verdroging en stikstofdepositie. Herstel van de waterhuishouding is daarom ook voor dit habitattype noodzakelijk, evenals maatregelen die de effecten van stikstofdepositie beperken. Zie hiervoor de maatregelen bij H4010A Vochtige heiden.

Voor behoud van de kwaliteit is tevens uitbreiding van de kleine oppervlaktes heischrale graslanden nodig. Onderzoek is nodig waar en op welke wijze deze uitbreiding kan plaatsvinden (M24).

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

Gezien de voorspelde daling van de stikstofdepositie in 2030 is de verwachting dat op termijn de frequentie van de effectgerichte maatregelen omlaag kan. Tot die tijd is voortzetting van deze maatregelen echter nog nodig.

Gebiedsanalyse H6410 - Blauwgraslanden

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

1,25 ha van dit habitatype ligt volgens de kaart verspreid op locaties in het Buurserzand en Haaksbergerveen. De locatie in het Haaksbergerveen bestaat echter uit een Rompgemeenschap met pitrus en voldoet daarmee niet aan de eisen voor dit habitatype. In het Buurserzand gaat het voornamelijk uit de rompgemeenschap blauwe knoop-blauwe zegge (matige kwaliteit), plaatselijk veldrus-associatie (goede kwaliteit).

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

Het habitatype komt in een klein oppervlak voor in het Meujenboersven. Het kenmerkt zich zwak op basis van de vegetatiekartering (G). Maar het is arm aan typische soorten en het geringe oppervlak maakt het habitatype erg kwetsbaar. De kwaliteit is matig, de trend is stabiel.

Stikstofdepositie in relatie tot kritische depositiewaarde (KDW)

In 2014 is over het gehele oppervlak van dit habitatype sprake van een matige overschrijding. In 2030 is de stikstofdepositie weliswaar gedaald maar is er nog steeds over het hele oppervlak sprake van een matige overschrijding van de kritische depositiewaarde.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

Blauwgraslanden zijn soortenrijke hooilanden op voedselarme, basenhoudende bodems die 's winters plasdras staan en's zomers oppervlakkig uitdrogen.

Overige randvoorwaarden:

- Zwak zuur tot matig zuur (pH 5-6,5)
- Zeer nat tot nat (GVG -5 tot 25 cm-mv)
- Zeer zoet (< 150 mg Cl/l)
- Matig voedselarm tot licht voedselrijk
- Geen overstromingstolerantie
- Hooibeheer (jaarlijks laat in het jaar maaien en materiaal afvoeren);
- Toevoer van baserijk water (door overstromingen met oppervlak-tewater of door toestroom grondwater);
- Opslag van struwelen en bomen < 5%;
- Optimale functionele omvang: vanaf enkele ha;
- Het zo nu en dan opbrengen van organisch materiaal kan noodzakelijk zijn om verzuring tegen te gaan.
- Maximale stikstofdepositie van ca 1071 mol N/ha.jr

Knelpuntenanalyse

- K1 Ontwatering van landbouwgronden buiten Natura 2000-gebied (Nederland en Duitsland).
K2 Ontwatering van landbouwgronden binnen Natura 2000-gebied
K11 Geringe oppervlak is knelpunt voor behoud van de kwaliteit (o.a. voor de typische soorten)
K12, 13 Hoge stikstofdepositie.

Maatregelen

Voorkomen verslechtering korte termijn

Het blauwgrasland komt plaatselijk goed ontwikkeld voor met veldrus-associatie en rompgemeenschap met blauwe knoop-blauwe zegge (matige kwaliteit). De belangrijkste knelpunten komen overeen met die van de andere vochtige habitattypen: verdroging en stikstofdepositie. Herstel van de waterhuishouding is daarom ook voor dit habitatype noodzakelijk, evenals maatregelen die de effecten van stikstofdepositie beperken.

Voor behoud van de kwaliteit is tevens uitbreiding van de kleine oppervlaktes blauwgrasland nodig. Onderzoek is nodig waar en op welke wijze deze uitbreiding kan plaatsvinden (M24).

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

Gezien de voorspelde daling van de stikstofdepositie in 2030 is de verwachting dat op termijn de frequentie van de effectgerichte maatregelen omlaag kan. Tot die tijd is voortzetting van deze maatregelen echter nog nodig.

Gebiedsanalyse H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen

Actueel areaal en kwaliteit habitattype

8,93 ha van dit habitattype ligt volgens de kaart verspreid op locaties in het Buurserzand. De vegetatie bestaat voornamelijk uit de associatie met moeraswolfsklauw en snavelbies (goede kwaliteit), plaatselijk afgewisseld met dophei/pijpenstrootje vegetatie.

Trends in areaal en kwaliteit habitattype

Het habitattype komt verspreid voor met in totaal een behoorlijk groot oppervlakte. Deels is het voorkomen natuurlijk (venoever), deels komt het habitattype voor als gevolg van plaggen. Alle typische soorten komen verspreid voor. De kwaliteit is goed. De trend is positief.

Stikstofdepositie in relatie tot kritische depositiewaarde (KDW)

In 2014 is over het gehele oppervlak van dit habitattype sprake van een matige overschrijding. In 2030 is de stikstofdepositie gedaald en is er voor minder dan de helft van oppervlak sprake van een matige overschrijding van de kritische depositiewaarde.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

Dit habitattype betreft pioniergemeenschappen op kale zandgrond in natte heiden. De kale plekken waar de pioniervegetaties met snavelbiezen kunnen ontwikkelen, ontstaan in natte heide op natuurlijke wijze door langdurige waterstagnatie in laagten. Dat gebeurt tegenwoordig nog maar zelden. Meestal ontstaan ze onder invloed van menselijk handelen, bijvoorbeeld na het steken van plaggen of na intensieve betreding.

Overige randvoorwaarden:

- Matig zuur tot zuur (pH <4-5,5)
- Inunderend tot nat (GVG -20 tot 25 cm-mv)
- Zeer zoet (< 150 mg Cl/l)
- Zeer voedselarm
- Geen overstromingstolerantie
- Periodiek langdurig hoge waterstanden;
- Kruidlaag wordt gedomineerd door schijngrassen;
- Moslaag wordt gedomineerd door veenmossen;
- Patroon van slenken en bulten;
- Optimale functionele omvang: vanaf enkele honderden m².
- Maximale stikstofdepositie van ca 1429 mol N/ha.jr

Knelpuntenanalyse

K1 Ontwatering van landbouwgronden buiten Natura 2000-gebied (Nederland en Duitsland).

K2 Ontwatering van landbouwgronden binnen Natura 2000-gebied

K12, 13 Hoge stikstofdepositie.

Maatregelen

Voorkomen verslechtering korte termijn

Dit habitattype komt met name afwisselend voor met habitattype H4010A Vochtige heide. De maatregelen die nodig zijn voor de korte termijn sluiten dan ook aan bij de maatregelen die nodig zijn voor dit habitattype. H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen zal eveneens profiteren van de hydrologische herstelmaatregelen die voor korte termijn gepland zijn. Gezien de actuele (2014) overschrijding van de KDW is voortzetting van effectgerichte maatregelen nog wel nodig. Dit zijn:

- Kleinschalig plaggen (M14): Kleinschalig plaggen en eventueel bekalken bij verzuring wordt momenteel al als beheermaatregel uitgevoerd. Om negatieve effecten op de aanwezige fauna te voorkomen dient te worden voldaan aan de randvoorwaarden voor plaggen zoals vermeld in de Herstelstrategie. Zo moet o.a. gefaseerd worden geplagd en restpopulaties van doelsoorten worden gespaard. Verhogen van de plagfrequentie wordt vanwege de negatieve effecten van het plaggen niet aangeraden.
- Begrazen (M12): extensieve begrazing wordt in beide deelgebieden toegepast;
- Opslag verwijderen (M15): wordt reeds toegepast.

Voorkomen verslechtering lange termijn

Gezien de voorspelde daling van de stikstofdepositie in 2030 is de verwachting dat op termijn de frequentie van de effectgerichte maatregelen omlaag kan. Tot die tijd is voortzetting van deze maatregelen echter nog nodig.

Gebiedsanalyse H9190 – Oude eikenbossen

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

3,69 ha van dit habitatype ligt volgens de kaart verspreid op locaties in het Buurserzand en Haaksbergerveen.

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

Er zouden twee locaties zijn waar dit habitatype voorkomt. Echter, de bossen daar zijn jong (op alle kaarten van voor 1930 zijn ze nog niet te zien). Het is dus zeer de vraag of deze bosjes wel kwalificeren. Ze zijn arm aan typische soorten. De kwaliteit is matig, de trend is stabiel.

Stikstofdepositie in relatie tot kritische depositiewaarde (KDW)

In 2014 is over het gehele oppervlak van dit habitatype sprake van een matige tot sterke overschrijding. In 2030 is de stikstofdepositie weliswaar gedaald maar is er over het hele oppervlak sprake van een matige overschrijding van de kritische depositiewaarde.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

Het habitatype betreft eiken-berkenbossen op leemarme zandbodems, waarvan de boomlaag en/of de bosgroeiplaats oud is. Het habitatype komt voor op kalkarme, zeer voedselarme, vochtige tot droge zandgronden, vaak met een duidelijk podzolprofiel. Het zijn stuif- en dekzanden die door de wind zijn afgezet of in het verre verleden door gletsjerijs opgestuwde en verspoelde zanden. De bodem wordt enkel gevoed door regenwater, waardoor uitspoeling van mineralen naar de diepere ondergrond optreedt.

Overige randvoorwaarden:

- Zuur (pH <4,5)
- Vochtig tot droog (GVG >40 cm-mv)
- Zeer zoet (< 150 mg Cl/l)
- Zeer voedselarm
- Geen overstromingstolerantie
- Zeer open structuur; deze structuur wordt negatief beïnvloed door de in de loop van de successie, met name op de iets minder voedselarme bodems, optredende Beuk (waardoor debeschaduwing en strooiselvorming sterk toenemen en de soortenrijkdom afneemt);
- Goed ontwikkelde moslaag en/of korstmoslaag;
- Aanwezigheid van dood hout op de bosbodem;
- Optimale functionele omvang: vanaf tientallen hectares.
- Maximale stikstofdepositie van ca 1071 mol N/ha.jr

Knelpuntenanalyse

K1 Ontwatering van landbouwgronden buiten Natura 2000-gebied (Nederland en Duitsland).

K2 Ontwatering van landbouwgronden binnen Natura 2000-gebied

K12, 13 Hoge stikstofdepositie.

Maatregelen

Voorkomen verslechtering korte termijn

Het is onduidelijk wat de trend in oppervlakte en kwaliteit van dit habitatype is. Hier moet in de 1e beheerplanperiode duidelijkheid over komen. Gezien de hydrologische herstelmaatregelen die op korte termijn worden getroffen wordt achteruitgang van de kwaliteit op korte termijn voorkomen.

Realiseren instandhoudingsdoelen lange termijn

Voor dit habitatype gelden behoudsdoelstellingen. Zoals hierboven beschreven is wordt achteruitgang van de kwaliteit voorkomen, maar is er wel onderzoek naar deze factoren nodig. Indien uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat de behoudsdoelstelling toch niet gegarandeerd kan worden, zijn er beheermaatregelen mogelijk die de negatieve effecten van stikstofdepositie kunnen mitigeren. Het herstelstrategie document vermeldt: begrazing, verwijderen van strooisel, hakhout- of middenbosbeheer en bestrijden van invasieve soorten. Welke maatregel in dit Natura 2000-gebied het meest effectief is, zal dan ook moeten worden onderzocht.

Analyse habitaatsoort H1042 Gevlekte witsnuitlibel

Actueel voorkomen en omvang en kwaliteit leefgebied habitaatsoort

Het leefgebied van de gevlekte witsnuitlibel wordt in hoofdzaak gevormd door de zwak gebufferde vennen (H3130) en het leefgebied geïsoleerde meander en petgat (LG02). De zwakgebufferde vennen komen uitsluitend voor in het noorden van het Natura 2000-gebied, het Buurserzand. De veenputten die als LG02 bestempeld zijn, zijn te vinden in het Haaksbergerveen. Waarnemingen van de soort zijn niet alleen in de stikstofgevoelige leefgebieden LG02 en H3130 gedaan, maar ook daarbuiten.

Trend in voorkomen en omvang en kwaliteit leefgebied habitatsoort

Trends in voorkomen en omvang en kwaliteit leefgebied is onbekend.

Stikstofgevoeligheid van habitatsoort

De soort komt voor in de stikstofgevoelige habitattypen H3130 Zwak gebufferde vennen en LG02 petgaten. De zwakgebufferde vennen kennen zowel in de referentiesituatie (2014) als in 2030 in het gehele areaal een sterke overbelasting door stikstofdepositie. De kritische depositiewaarde LG02 petgaten is in principe 2143 mol N/ha/jaar (Programmadiirectie Natura 2000, 2012); omdat het hier echter een herstellend hoogveensysteem betreft is er eerder sprake van zwakgebufferde wateren waar een lagere KDW voor gehanteerd zou moeten worden. Omdat het bufferend vermogen en de fosfaatbeschikbaarheid niet goed bekend zijn, is niet goed te bepalen in hoeverre de N-depositie (tussen 1000 en 1600 mol/ha/jaar) leidt tot algenbloei, afname van waterplanten, afname van prooienbeschikbaarheid etcetera. Zekerheidshalve wordt er daarom van uitgegaan dat zowel in 2014 als 2030 ook in LG02 sprake is van overbelasting. De gevlekte witsnuitlibel is in dit gebied niet geheel afhankelijk van stikstofgevoelige habitattypen. De soort komt ook voor in andere wateren van het natuurgebied. De soort komt niet in de directe omgeving van het natuurgebied voor. Voor wat betreft PAS maatregelen lift de soort mee op maatregelen ten behoeve van H3130 in het Buurserzand en herstel van het hoogveensysteem van het Haaksbergerveen.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

De gevlekte witsnuitlibel leeft in relatief kleine en ondiepe (snel opwarmende), heldere, voedselarme tot matig voedselrijke en beschut gelegen wateren. Er moet een rijke plantengroei aanwezig te zijn, met veel variatie in structuur. Te ver dichtgegroeide wateren worden niet bevolkt, open water met weinig waterplanten evenmin. Buiten de laagveengebieden komt de soort voor in heidevennen en in duinplassen. Vennen waar de soort voorkomt, zijn meestal omgeven door bomen. Het is echter niet duidelijk welke specifieke habitateisen de gevlekte witsnuitlibel op deze plaatsen stelt.

De soort vliegt van half mei tot half juli. Mannetjes bezetten een territorium van niet meer dan 50 m lengte. De dieren paren in de vegetatie, hangend boven het water. De vrouwtjes zetten hun eitjes af op het wateroppervlak. De larven leven tussen de waterplanten of op een modderige bodem. Doordat ze overdag jagen, vormen ze een relatief gemakkelijke prooi voor vissen. In wateren met weinig vis doen zich dan ook de beste mogelijkheden voor de soort voor om het volwassen stadium te bereiken.

Knelpuntenanalyse

De knelpunten voor deze soort zijn niet goed bekend, maar zie §3.2 voor knelpunten van H3130 waar deze soort afhankelijk van is. Het is aannemelijk dat stikstofdepositie een knelpunt vormt.

Kennisleemten

De soort wordt al enkele decennia waargenomen, maar het voorkomen is alleen in het noordoosten van het gebied stabiel. De soort lijkt zich daar voort te planten. De populatie is erg klein en zeer kwetsbaar (al is de soort erg mobiel en kan terugkeren ook als hij verdwenen is). De kwaliteit is matig. De trend lijkt stabiel.

Maatregelen

Het leefgebied van de gevlekte witsnuitlibel wordt in hoofdzaak gevormd door de zwak gebufferde vennen (H3130) en veenputten (LG02). De zwakgebufferde vennen komen uitsluitend voor in het noorden van het Natura 2000-gebied, het Buurserzand. De petgaten zijn te vinden in het Haaksbergerveen. Waarnemingen van de soort zijn niet alleen in de stikstofgevoelige leefgebieden LG02 en H3130 gedaan, maar ook daarbuiten. De soort profiteert naar verwachting ook van de herstelmaatregelen in het Buurserzand en Haaksbergerveen.

Conclusie: Uit monitoring moet blijken of er in toekomst nog extra maatregelen nodig zijn voor deze soort.